

KATHOLIEKE UNIVERSITEIT LEUVEN

FACULTEIT GENEESKUNDE

Departement Maatschappelijke Gezondheidszorg

Instituut voor Familiale en Seksuologische Wetenschappen

PLAGEN IS LIEFDE VRAGEN

Een kwalitatieve analyse van de communicatie van jongeren over verliefdheid op het forum van Jeugd en Seksualiteit vzw.

'Licht vatbaar voor liefde, spoedig ontvlamd' (Van Dale, 1976).

Masterproef aangeboden
tot het behalen van de graad
van Master in de Seksuologie
door
Sigrid EYNIKEL

Promotor: Prof. Dr. Paul ENZLIN
Faculteit Geneeskunde
Departement Maatschappelijke Gezondheidszorg
Instituut voor Familiale en Seksuologische Wetenschappen
Werkbegeleider: Ellen VAN DESSEL
Jeugd en Seksualiteit vzw

Leuven 2011

Sigrid Eynikel, Plagen is liefde vragen. Een kwalitatieve analyse van de communicatie van jongeren over verliefdheid op het forum van Jeugd en Seksualiteit vzw.

Masterproef tot het behalen van de graad van Master in de Seksuologie, september 2011.

Promotor: Prof. Dr. Paul Enzlin

Deze masterproef is ontstaan als antwoord op een vraag naar onderzoek over de leefwereld van jongeren vanuit Jeugd en Seksualiteit vzw. Jeugd en Seksualiteit is een dienst die vanuit een positieve visie op relaties en seksualiteit aan kinderen, jongeren en hun begeleiders over dit thema informatie en vormingen aanbiedt. Behalve vormingen, brochures, vormingsmateriaal en een informatiecentrum heeft de organisatie ook een website over relaties en seksualiteit voor kinderen en jongeren. Op het jongerengedeelte van de website is er ook een forum waar jongeren aan elkaar vragen kunnen stellen en waarop ze met elkaar kunnen communiceren door berichten te posten. Het is de communicatie van jongeren op dit forum die de basis voor de dataverzameling van het onderzoek binnen deze masterproef vormt. Daarbij werd verondersteld dat jongeren op een (niet gecontroleerd) forum dat voor hen bestemd is, met hun peers eerlijk delen wat ze denken, weten en voelen over verliefdheid zonder de druk te voelen om sociaal wenselijk te antwoorden. Daarom werd er van uitgegaan dat de informatie en communicatie op dit forum van grote waarde is, omdat het een unieke inkijk geeft in de leefwereld van jongeren.

In het eerste deel van deze masterproef wordt de visie van verschillende auteurs over jongeren en verliefdheid beschreven. Vertrekkende vanuit een achtergrond over de ontwikkelingspsychologie van jongeren worden verschillende vormen van verliefdheid en de groei naar liefde beschreven.

Het tweede deel van dit werk betreft een onderzoek naar de communicatie van jongeren over verliefdheid op basis van een kwalitatieve analyse – op basis van Grounded Theory – van de berichten die door jongeren op het forum van Jeugd en Seksualiteit worden gepost. Met behulp van het programma MAXqda werden deze posts geanalyseerd en werd de visie van jongeren op verliefdheid in verschillende concepten en categorieën gevat. Daaruit blijkt dat jongeren verliefdheid beschrijven in termen van verlangen, fantaseren, lichamelijke en emotionele gevoelens ervaren naar een andere persoon toe. Deze resultaten worden verder vergeleken met elementen die uit de literatuurstudie kwamen en tevens worden enkele randthema's (ouders, jaloezie en ontrouw) beschreven die vaak in de posts van de jongeren aan bod kwamen. Deze elementen worden in de discussie terug samengebracht.

Het is opvallend dat de analyse van de berichten van jongeren op het forum slechts in beperkte mate overeen kwamen met de elementen die in de literatuur aan bod komen. Niet alles van wat er bij jongeren rond verliefdheid leeft, komt aan bod in de literatuur. Er zijn dus nog heel wat hiaten in onze kennis over jongeren en verliefdheid zodat er met een aantal suggesties voor vervolgonderzoek en een verduidelijking van de relevantie van dit onderzoek voor relationele en seksuele vorming wordt afgesloten.

Sigrïd Eynikel, Teasing is asking for love. A qualitative analysis of the communication skills of young people concerning ‘being in love’ on the forum of Youth and Sexuality vzw.

Master thesis to obtain the degree of Master in de seksuologie, September 2011.

Promotor: Prof. Dr. Paul Enzlin

This master thesis arose as a response to a need of research concerning the daily world of teenagers from Jeugd en Seksualiteit vzw. Jeugd en Seksualiteit is an association which offers information and education about relationships and sexuality for children, teenagers and their mentors from a positive point of view.

Aside from educational courses, brochures, educational material and an information center, the association also has its own website about relationships and sexuality for children and teens.

In the area for teens on the website there is a forum where teens can ask questions to their peers and are able to communicate by posting messages. It is the communication of teens on this forum which forms the basis of data collection for research within this master thesis. In which it was assumed that young people are able to honestly share on a(n) (unsupervised) forum what they think, know and feel about sexuality and relationships with their peers without the pressure to socially desirable responding.

Therefore we assume the information and communication on this forum is of great value because it gives a unique glimpse into the world of the teens.

In the first part of this master thesis the visions about teens and ‘being in love’ of various authors are being described. Starting from a background in developmental psychology of adolescents, different ways of ‘being in love’ and love itself are described.

The second part of this work contains research of communication of teens about ‘being in love’ based on a qualitative analysis – based on Grounded Theory – of the messages posted by teens on the forum of Jeugd en Seksualiteit. Aided by the program MAXqda these posts were analysed and the teenagers views on ‘being in love’ were captured in different concepts and categories. From this it appears that teens describe ‘being in love’ in terms of desire, fantasising and physical and emotional feelings towards another person. These results are then compared to elements which arose from the literature study and some border themes (parents, jealousy and unfaithfulness) which often arose from the teens’ posts are portrayed. These elements are reunited in the discussion.

It is remarkable that the analysis of the messages from teens on the forum only slightly overlapped with the elements discussed in the literature. Not everything that lives among young people regarding ‘being in love’ is discussed in literature. There are still many gaps in our knowledge about teens and ‘being in love’, therefore we can conclude with some suggestions for further research and a clarification of the relevance of this research for relational and sexual education.

Voorwoord

Deze masterproef is het einde van een boeiende studieloopbaan. De voorbije acht jaar heb ik ontzettend veel bijgeleerd. Ik wil dan ook vooreerst oprecht mijn ouders bedanken om me de kans te geven om na mijn bachelor in de orthopedagogie nog vier jaar verder te studeren.

Een masterproef hoort moeizaam te gaan en veel stress op te leveren, maar niettegenstaande het vele werk heb ik ontzettend genoten om dit werk te schrijven. Het onderwerp boeide me van het begin tot het einde en met plezier dien ik hem dan ook in, maar voor ik dit doe wil ik nog enkele mensen bedanken zonder wie het ongetwijfeld veel moeilijker geweest zou zijn.

Vanwege mijn dyslexie is er veel verbeterwerk nodig geweest, liefst van zoveel mogelijk verschillende mensen. Graag wil ik dan ook mijn promotor Paul Enzlin, Ellen van Dessel van Jeugd en Seksualiteit vzw, mijn moeder, mijn vriend, mijn vader en Mariëlle bedanken om me hierbij te helpen. Mijn broers verdienen ook een plaatsje, ze hebben deze masterproef misschien niet mee nagelezen maar verdienen wel een woord van dank omdat ze me al die jaren gesteund hebben en vele andere papers van me hebben na gelezen. Ook mijn ex-huisgenoten en vrienden wil ik graag bedanken om me te steunen tijdens de voorbije twee jaar.

Hanna Van Parys wil ik graag bedanken om me wegwijs te maken in het programma MAXqda en Jasperien om me te helpen bij de lay-out van deze masterproef. Ayla wil ik graag bedanken voor de correctie van mijn Engelstalige samenvatting. Ik wil ook Stijn van Jeugd en Seksualiteit vzw bedanken om me de data te bezorgen. Mijn vriend, Benjie verdient ook een plaatsje binnen de informatica aangezien hij mij verschillende malen uit de nood heeft geholpen met de onvermijdelijke computerproblemen die ik heb gehad, zo ook Lieselot vanwege het uitlenen van haar adapter toen de mijne stuk ging.

Tot slot wil ik nog enkele mensen om een speciale reden bedanken. Ik ben iemand die het soms moeilijk heeft om mezelf schriftelijk te verwoorden. Ik kan het vaak beter uitleggen als ik het kan vertellen. De goede en duidelijke feedback van de professor Enzlin en van Ellen van Jeugd en Seksualiteit vzw hebben me veel deugd gedaan en zo ook de vele exploratieve gesprekken met mijn moeder. Hierdoor heb ik de vele gedachten in mijn hoofd kunnen ordenen en op een leesbare manier kunnen uitschrijven.

Inhoudsopgave

Inleiding	10
1. Hoofdstuk I: Literatuurstudie	15
1.1 Definitie adolescentie	15
1.2 Enkele mythen doorbroken	16
1.3 Ontwikkelingspsychologie van de adolescentie	18
1.3.1 Identiteitsontwikkeling	18
1.3.2 Gendertypering	19
1.3.3 Seksuele ontwikkeling	19
1.3.4 Relaties binnen het gezin	21
1.3.5 Vriendschappen	23
1.3.6 Verliefdheden (en verstoorde vormen hiervan)	24
1.3.6.1 GRAHAM	25
1.3.6.2 FURMAN	26
1.3.6.3 WILLI	26
1.3.6.4 KERNBERG	30
1.3.7 Groeien in de liefde	30
1.3.7.1 FREUD	31
1.3.7.2 HEUVES	32
1.3.7.3 KERNBERG	33
1.3.8 Liefdesverdriet	34
1.4 Jongeren en communicatie op het internet	35
2. Hoofdstuk II: Kwalitatief onderzoek	37
2.1 Inleiding	37
2.2 Onderzoeksmethodologie	38
2.2.1 Kwalitatief onderzoek: Grounded Theory	38

2.2.2 Dataverzameling.....	39
2.2.3 Dataverwerkingsmethode.....	41
2.2.4 Data-analysetechniek.....	41
2.3 Resultaten.....	42
2.3.1 Welke gegevens leveren de data zelf op ?.....	42
2.3.2 Wat kom ik tegen vanuit de literatuur?	53
2.3.3 Enkele belangrijke randthema's	62
2.4 Discussie.....	70
3. Referenties.....	76
Bijlage 1: Overzicht van de codes met hun frequentie.....	80
Bijlage 2. Overzicht van de titels van de topics binnen de data.	86
Bijlage 3: Cd-rom met de data	87

Inleiding

Deze masterproef is ontstaan vanuit een vraag naar onderzoek over de leefwereld van jongeren vanuit Jeugd en Seksualiteit vzw. Deze vzw is een informatie-en vormingsdienst over relaties en seksualiteit voor kinderen, jongeren en hun begeleiders. Eén van de zaken die de vzw belangrijk vindt is het stimuleren van en mee werken aan wetenschappelijk onderzoek rond relaties en seksualiteit en RSV - relationele en seksuele vorming - voor kinderen en jongeren. Wetenschappelijk onderzoek kan een belangrijke inspiratiebron zijn voor verandering in de praktijk van RSV voor kinderen en jongeren. Toegepast onderzoek is één van de pijlers op basis waarvan Jeugd en Seksualiteit vzw haar publicaties en educatieve spelen ontwikkelt. Daarnaast is onderzoek ook belangrijk om nieuwe inzichten te verwerven in het domein van relaties en seksualiteit en RSV voor kinderen en jongeren. In het verleden heeft Jeugd en Seksualiteit vzw vaak zelf onderzoek uitgevoerd. Dit is voor een kleine vzw niet vanzelfsprekend. Daarom wilde Jeugd en Seksualiteit vzw onderzoekers en in het bijzonder studenten van de opleiding Master in de Seksuologie prikkelen om in kader van hun masterproef voor en met Jeugd en Seksualiteit vzw kwantitatief en/of kwalitatief onderzoek uit te voeren. Deze masterproef is uit die wens ontstaan. Vooraleer ik me op het verdere opzet van deze masterproef toespits zal ik eerst de missie, visie en werking van de vzw toelichten.

De missie van de vzw heeft tot doel kinderen en jongeren de kans te geven om op een gezonde en gelukkige manier relaties en seksualiteit te beleven. Zij vertrekt daarbij enerzijds vanuit een positieve houding tegenover kinderen en jongeren en een geloof in hun eigen kracht en anderzijds vanuit een positieve houding tegenover relaties en seksualiteit. Zonder blind te zijn voor de gevaren en de risico's, wil Jeugd en Seksualiteit vzw vooral de nadruk leggen op de prettige en verrijkende kant van relaties en seksualiteit als een aspect van het algemeen welbevinden.

De visie van Jeugd en Seksualiteit houdt twee belangrijke aspecten in, namelijk een open en positieve houding ten aanzien van jongeren en een open en positieve houding ten opzichte van seksualiteit. Ze willen het zelfvertrouwen, zelfbeeld en de weerbaarheid van jongeren vergroten door hen 'instrumenten' aan te reiken die hen kunnen helpen. Deze instrumenten houden informatie, vaardigheden en attitudes in. Zoals eerder aangegeven wordt de prettige

en verrijkende kant van seksualiteit benadrukt zonder blind te zijn voor de gevaren en de risico's. Genieten, respect en engagement worden hierbij als sleutelbegrippen aangewend.

De eerste grote pijler om hun missie te verwezenlijken, is de relationele en seksuele vorming van kinderen en jongeren. De focus ligt op de begeleiders met de bedoeling hen te ondersteunen en te sterken bij de relationele en seksuele vorming van de kinderen en jongeren. De ouders zijn uiteraard de belangrijkste opvoeders naar de kinderen toe maar de vzw vindt dat het ook een basistaak is van alle opvoeders/begeleiders in onze maatschappij. Ze bieden een laagdrempelig, dynamisch, interactief, educatief en persoonsgericht vormingsaanbod. Vorming aan de begeleiders vertrekt per definitie van de situatie waarin de betrokken jongere zich op dat moment bevindt, terwijl ze steeds een perspectief, een groeikans in zich draagt. Zo wordt de mogelijkheid aangeboden tot het integreren van ervaringen, verhalen en informatie in het levensverhaal van de persoon zelf.

De tweede pijler is het ontwikkelen van informatieve producten en materialen die gebruikt kunnen worden door begeleiders bij het opzetten van activiteiten rond relaties en seksuele vorming.

Tot slot bieden ze eveneens een veilige multimediale omgeving aan waar kinderen en jongeren betrouwbare informatie over relaties en seksualiteit kunnen vinden. Daartoe behoort ook een forum om ervaringen uit te wisselen en peereducatie te stimuleren. Zo is het jeugdwerk een belangrijke voedingsbodem voor peereducatie. Daar ontmoeten jongeren elkaar op vrijwillige basis in de vrije tijd. Er heerst een vertrouwelijke en vriendschappelijke sfeer en de begeleider wordt meestal gezien als 'één van hen'. Jongeren leren er veel zonder er zelf erg in te hebben. Het leren verloopt er geheel 'informeel'. Jeugd en Seksualiteit vzw wil zich verbinden met het jeugdwerk niet door activiteiten 'in' het jeugdwerk te doen, maar door 'een bijdrage te leveren' in de ondersteuning van jeugdwerkers. Ze ontwikkelen een vormingsaanbod vanuit de grondhouding dat de jeugdwerkers hun stiel kennen. Ze enten daarop een stukje vorming rond een specifiek thema: relaties en seksualiteit (Beleidsnota Jeugd en Seksualiteit vzw, 2010-2012).

Jeugd en Seksualiteit vzw wil begeleiders helpen om de verdere ondersteuning te bieden aan jongeren bij het uitbouwen van relaties. Hierbij gaan ze uit van een verlangen van jongeren om vaste en duurzame relaties uit te bouwen. Jongeren willen het duidelijk over meer hebben dan over zich beschermen tegen soa's en/of zwangerschap. Jeugd en Seksualiteit vzw wil er mee voor zorg dragen dat jongeren kwaliteitsvolle, geëngageerde relaties kunnen opbouwen.

Hierachter schuilt hun mensvisie dat geluk wezenlijk mee bepaald wordt door het zorg dragen voor de andere.

Jeugd en Seksualiteit vzw biedt via de website www.jeugdseksualiteit.be een veilige multimediale omgeving aan waarin kinderen en jongeren betrouwbare informatie over relaties en seksualiteit kunnen vinden en waar ze met elkaar kunnen praten, ervaringen delen en/of meningen uitwisselen. De website bestaat uit drie delen:

- o Het gedeelte over de werking van Jeugd en Seksualiteit vzw: missie, visie, doelstellingen, medewerkers,...
- o Het begeleidergedeelte geeft informatie over het vormingsaanbod, uitgebreide informatie over het educatief spelmateriaal en andere publicaties ontwikkeld door Jeugd en Seksualiteit vzw, themagerichte informatie over o.a. seksuele meerderjarigheid, abortus en de wet,...De site biedt iedereen ook de mogelijkheid het informatiecentrum online te raadplegen.
- o Op het jongerengedeelte is een platform te vinden waar jongeren terecht kunnen met hun vragen over relaties en seksualiteit. Ze kunnen ook met elkaar communiceren rond relaties en seksualiteit op het jongerenforum. Verder vindt men op dit jongerengedeelte een sekswoordenboek, weetjes over relaties en seksualiteit, een wekelijkse sekspoll, een interactief aanbod met spelen, adressenlijst van verschillende organisaties voor informatie,....

De vzw gaat uit van een positieve houding tegenover seksualiteit en relaties, en behoudt die basishouding ook voor wat betreft het jongerenforum. Vanuit het geloof in peereducatie is het een bewuste keuze om het forum maar in beperkte mate te modereren. Peereducatie is een methode die gericht is op het geven van voorlichting door jongeren aan jongeren. Enkel wanneer jongeren elkaar verkeerde informatie hebben doorgegeven, wanneer het forum voor 'dating' wordt gebruikt, of wanneer er verdachte berichten worden gepost, wordt er ingegrepen (Beleidsnota Jeugd en Seksualiteit vzw, 2010-2012). Dit geeft voor de jonge gebruiker het gevoel dat ze met elkaar kunnen communiceren zonder dat er volwassenen in de buurt zijn. We kunnen uitgaan van de veronderstelling dat jongeren op een anoniem (niet gecontroleerd) forum eerlijk met hun peers delen wat ze denken, weten en voelen over seksualiteit en relaties zonder de druk om sociaal wenselijk te antwoorden. Net daarom is de informatie die te vinden is op dit forum van grote waarde en vormt het jongerenforum de basis voor de dataverzameling van het onderzoek binnen deze masterproef.

Het forum is opgedeeld in een deel rond seksualiteit, een deel rond liefde en relaties en een off-topicgedeelte, dit laatste heeft niets met jeugd en seksualiteit te maken. Allereerst heb ik gekozen voor het gedeelte ‘liefde en relaties’. Dit gedeelte is nog eens opgedeeld op basis van de volgende onderwerpen: verliefdheid, relaties, echtscheiding, holibi en “alles en niets”. Uit deze thema’s die aan bod komen op het forum, heb ik gekozen voor het thema jongeren en verliefdheid. Het gevolg hiervan is dat de andere onderwerpen niet aan bod zullen komen in deze masterproef. Dit verklaart ook de onderrepresentatie van holibi-verliefdheden in dit werk. Het is puur een keuze op basis van wat haalbaar is om te onderzoeken binnen de gegeven tijdsspanne. Eén van de vragen waarmee ik me in deze masterproef heb bezig gehouden is: Wat delen jongeren hierover met elkaar, met welke vragen zitten ze en hoe gaan jongeren hiermee om? In deze masterproef wens ik na te gaan wat er door de jongeren zelf aangehaald wordt rond dit thema. Om dit te achterhalen analyseer ik dus de berichten (posts) op het forum van Jeugd en Seksualiteit vanuit het gedeelte “verliefdheid”. Tevens wil ik nagaan in hoeverre deze directe bron van informatie overeenkomt met wat er tot nu toe in de literatuur verschenen is rond ‘jongeren en verliefdheid’. Sluit de literatuur voldoende aan bij wat werkelijk leeft onder de jongeren? Zijn er hiaten te vinden, blinde vlekken, tegenstrijdigheden?

Waarom heb ik voor het onderwerp verliefdheid gekozen? Meestal worden liefdesrelaties onder adolescenten als kortdurend en oppervlakkig beschouwd. Op een bepaalde manier is dit ook zo. Meestal duren deze relaties maar enkele weken of maanden, en waarschijnlijk hebben ze niet de complexiteit of diepte van een langdurige volwassen relatie. Toch is een liefdesrelatie tijdens de adolescentie een centraal thema in hun leven (Furman en Shaffer, 2003). Of het nu om een werkelijke relatie gaat of een gefantaseerde, ze zijn een belangrijke oorzaak van positieve of negatieve emoties, nog meer dan vriendschappen, de relatie met de ouders of schoolgerelateerde zaken (Wilson-Shockly, vermeld in Furman en Shaffer, 2003). Bovendien blijkt het één van de belangrijkste onderwerpen in conversaties onder adolescenten te zijn (Eder, vermeld in Furman en Shaffer, 2003; Thompson, vermeld in Furman en Shaffer, 2003). Het is zelfs zo dat niet alleen de adolescenten zelf liefdesrelaties in deze levensfase als belangrijk beschouwen. Ook psychologen zoals Sullivan (vermeld in Furman en Shaffer, 2003) beschrijven dat het vormen van liefdesrelaties één van de belangrijke ontwikkelingstaken is tijdens de adolescentie. Deze relaties kunnen ook serieuze implicaties hebben op de gezondheid en de aanpassing aan het volwassen leven (Bouchey & Furman,

vermeld in Furman en Shaffer, 2003). Omdat liefdesrelaties voor jongeren zo belangrijk zijn, omdat Jeugd en Seksualiteit vzw aandacht wil spenderen aan de positieve kant van seksualiteit - een kant weinig belicht wordt - heb ik voor het thema 'verliefdheid' gekozen.

In het eerste deel van de masterproef worden verschillende visies die in de literatuur te vinden zijn rond verliefdheid en jongeren beschreven, beginnende vanuit een achtergrond over de ontwikkelingspsychologie van jongeren, over de verschillende vormen van verliefdheid naar groeien in de liefde. Het tweede deel van dit werk betreft het onderzoek met het forum als dataverzameling. Voor het verloop van het onderzoek is er gebruik gemaakt van de Grounded Theory methode, daarom heb ik gefocust op de data met de literatuurstudie als achtergrond. Met behulp van het computerprogramma MAXqda zijn de posts van het forum geanalyseerd en hieruit is een codeboek ontstaan met de verschillende concepten en categorieën rond verliefdheid. De resultaten zijn opgedeeld in codes vanuit de literatuur, codes vanuit de data en enkele randthema's. Van daaruit heb ik theorie opgebouwd, die terug te vinden is in de discussie.

Hoofdstuk I: Literatuurstudie

Definitie adolescentie

De definitie die Heuves (1991) geeft voor adolescentie is dat het zowel een ontwikkelings- als een psychologisch proces is. Het gaat hier over de bewuste en onbewuste perceptie van innerlijke en/of uiterlijke lichamelijke veranderingen en de ervaren nood om met deze veranderingen om te gaan. Adolescentie gaat niet perse gelijk met de puberteit. Er zijn jongeren waarbij de puberteit reeds begonnen is maar die zich emotioneel nog steeds op het latente niveau bevinden. Adolescentie is een gefaseerd proces, elke fase heeft zijn conflicten en taken die opgelost of voltooid dienen te worden, vooraleer er nieuwe ontwikkelingstaken kunnen worden aangeaan. Dit wil ook zeggen dat wanneer een taak niet goed wordt volbracht er zich een probleem kan voordoen in de daaropvolgende ontwikkelingsfase. Deze ontwikkeling houdt niet enkel vooruitgang in maar is ook een proces van rouwen rond het opgeven van het kinderlijke ideale zelf. Door de drastische veranderingen in de adolescentie, zowel fysiek als psychologisch, gaan graduele en herhaalde desillusie een cruciale rol spelen. Een innerlijk gevoel van eenzaamheid en het gevoel van niet bij de groep te horen, zijn zowel gevoelens die teweeggebracht worden door het verliezen van de geïdealiseerde kinderlijke banden, als het resultaat van een alom vertegenwoordigd hunkeren naar een onhaalbare perfecte innerlijke staat. De adolescent moet de illusie van de perfecte ouders opgeven en botst tegelijk op zijn eigen imperfecties en grenzen.

Het is moeilijk om de adolescentie als periode af te grenzen. In het Westen wordt deze periode vastgelegd tussen de eerste lichamelijke kenmerken van de puberteit en het beëindigen van het middelbaar onderwijs of de tienerjaren. Maar onderzoek wijst uit dat jongeren tussen 18 en 25 jaar zichzelf ook niet als volwassen beschouwen (Arnett, vermeld in Graham, 2004). Dit is de fase van de ontluikende volwassenheid waarbij men experimenteert met relaties en werk en waarbij risicovol gedrag zijn hoogtepunt bereikt. Maar deze omschrijving lijkt verdacht hard op die van de adolescentie, dus de grenzen zijn niet heel erg duidelijk (Graham, 2004). In het onlinewoordenboek van Dale (2011) wordt adolescentie als volgt beschreven: “de periode van het volwassen worden (van 15 tot 20 jaar)”. Een jongere krijgt in van Dale (2011) de beschrijving van “iemand van jeugdige leeftijd”. Puberteit wordt geschreven als “de levensperiode tussen de kinderjaren en de volwassenheid waarin de

seksuele rijping plaatsvindt”. Hieruit leid ik af dat puberteit eerder een lichamelijke ontwikkeling is die voorafgaat aan de adolescentie doch enkele jaren overlapt. De adolescentie is dan eerder de periode waarbij de lichamelijke ontwikkeling voor een groot deel reeds voltooid is maar men nog niet van volwassenheid kan spreken.

In deze masterproef worden zowel de term jongeren als adolescenten gebruikt en de tienerjaren is de periode die ik in acht neem.

Enkele mythen doorbroken

Graham (2004) haalt, tijdens een congres over psychotherapie met adolescenten, een aantal mythes aan die hardnekkig blijven bestaan, zowel in de opvattingen van de leek als in het professionele gedachtengoed. Deze mythes zijn oorspronkelijk neergeschreven door Schonert-Reichel, (vermeld in Graham, 2004).

Puberteit vindt de laatste jaren vroeger plaats. Dit blijkt niet zo te zijn, er is weinig evidentie voor te vinden (Graham, 2004). Maar er is wel een grote verandering in het Westen met betrekking tot de leeftijd van het eerste seksuele contact. Dit komt nu veel eerder voor dan 50 jaar geleden, maar dit fenomeen is onafhankelijk van de fysieke seksuele rijping (Wellings et al., vermeld in Graham, 2004).

Sekshormonen zijn uitzonderlijk hoog bij pubers. Dit is niet zo (Faiman, et al.,vermeld in Graham, 2004; Korth-Schutz et al., vermeld in Graham, 2004), het is wel zo dat de productie van sekshormonen nog een tijdje onregelmatig is en dat de gevolgen van deze nieuwe concentratie van hormonen, zoals seksueel verlangen, vaak gemengde gevoelens teweegbrengt bij de pubers (Graham, 2004).

Adolescentie is doorslaggevend voor de ontwikkeling van de genderidentiteit. De beleving van het man of vrouw zijn ontstaat op tweejarige leeftijd, wanneer een kind het verschil tussen zijn of haar eigen geslacht en dat van de ander kan onderscheiden. Het kan wel zijn dat adolescenten hier gemengde gevoelens over hebben, maar de oorsprong hiervan ontstaat al vóór de adolescentie (Graham, 2004).

Adolescentie is doorslaggevend voor de seksuele voorkeur. Gevoelens van seksuele voorkeur komen reeds voor vóór de adolescentie en dit kan zich manifesteren tijdens maar ook na de adolescentie (Graham, 2004).

Adolescenten zijn van nature seksueel promiscue. Er is in het Westen een daling van de leeftijd van het eerste seksuele contact, maar dit is geen universele trend. In vele culturen en subculturen is dit niet zo, dus het kan geen natuurlijk fenomeen genoemd worden ten gevolge van de adolescentie (Graham, 2004).

Een bevredigende liefdesrelatie in de adolescentie is pas mogelijk als men emotioneel onthecht is van, en onenigheid ervaart met de ouders. De achterliggende psychologische theorieën beweerden dat dit nodig was om problematische incestueuze verlangens tegen te gaan. Ook de evolutietheorie beweerde dat de jonge volwassene onafhankelijk diende te zijn om succesvol te kunnen worden. Deze theorieën worden steeds meer bekritiseerd aangezien gehechtheid tussen een opgroeiende jongere en zijn ouders net belangrijk en betekenisvol is. Het is net zo dat jongeren, die deze gehechtheid ervaren, net minder problemen ondervinden tijdens de puberteit dan jongeren die dit niet ervaren. Anderzijds zijn ouders niet meer de belangrijkste personen in het leven van een jongere, er vindt wel een separatie plaats op bepaalde gebieden terwijl er in andere opzichten een verbondenheid blijft. De band met de ouders dient geherformuleerd te worden naar een vriendschappelijke band met vader en moeder (Chase-Lansdale et al., 1994). Gevoelens in de kinderjaren, die belangrijk zijn voor de gehechtheid ten opzichte van de ouders, zijn belangrijk voor het uitbouwen van hechte relaties in het verdere leven, niet alleen tijdens de adolescentie (Graham, 2004).

Mythen over masturbatie. Zowel het afwezig zijn van masturbatie bij jongeren, als de angst voor buitensporige masturbatie is menigmaal een reden tot zorg geweest. Freud is de eerste die het belang aanhaalde van masturbatie in de overgang naar volwassenheid. Hij vond het echter wel schadelijk wanneer het tijdens de volwassenheid voorkwam. Onderzoek geeft aan dat ongeveer de helft van de jongens en een kwart van de meisjes tijdens de adolescentie masturbeert. Dit is waarschijnlijk wegens sociaal wenselijkheid nog een onderrapportering. Masturbatie gaat gepaard met fantaseren en zowel de aanwezigheid als de afwezigheid hiervan op elke leeftijd is normaal (Graham, 2004).

Identiteitsontwikkeling

Erikson (1968, 1950) ging ervan uit dat het zoeken naar, en vormen van, een identiteit de meest belangrijke taak is tijdens de adolescentie. Dit houdt ondermeer in het definiëren wie je bent, wat je waarden zijn en welke richting je uit wil in je leven. Volgens hem ondergaan adolescenten een identiteitscrisis. Tijdens deze crisis gaan ze experimenteren met allerlei alternatieve waarden en doelen alvorens ze deze gaan vastleggen voor zichzelf. Dit gaat gepaard met stress. Meer recente theoretici zijn het doorgaans eens met Erikson maar ze beschrijven het proces niet langer als crisis. Wanneer men niet uit dit conflict geraakt, gaan de jongeren volgens Erikson aan rolverwarring lijden. Dit gebeurt ook wanneer de maatschappij de keuzes van de jongeren limiteert tot keuzes die niet aan hun capaciteiten en wensen voldoen (Berk, 2007). Erikson (vermeld in Van Der Most, 2004) heeft het over een functioneel identiteitsbegrip. Een belangrijke ontwikkelingstaak van de adolescent is het exploreren en het gaandeweg zich binden aan levenskeuzes, waarmee hij inhoud en betekenis geeft aan zijn identiteit. De goed georganiseerde zelfbeschrijvingen en het gevoel van zelfvertrouwen biedt de jongere de cognitieve basis voor het vormen van een identiteit (Van Der Most, 2004).

Volgens Erikson (1968, 1950) zijn er twee hoofdcriteria waarmee men de identiteitsontwikkeling kan beschrijven, namelijk exploratie en binding. James Marcia (1980) zette deze in combinatie met elkaar en vormde zo vier identiteitsstatussen, als vier niveaus waarop een adolescent zich verbindt met betrekking tot het ontwikkelen van een eigen identiteit. 'Identiteit verworvenheid' houdt in dat de jongere alle alternatieven heeft geëxploreerd en dat hij zich gebonden heeft aan één set van zelf gekozen waarden en doelen. 'Identiteit exploratie' is een uitgesteld patroon, waarbij de adolescent nog steeds informatie aan het verzamelen is en alternatieven aan het uitproberen. 'Identiteit foreclosure' betekent dat de jongere zich bindt aan waarden en doelen zonder alternatieven uit te proberen is. Hij of zij neemt de vaste waarden over van een autoriteitsfiguur, die voor hem of haar de identiteit al heeft vastgelegd, meestal zijn dit de ouders. 'Identiteit verwarring' is de laatste status, deze individuen hebben dan weer een gebrek aan duidelijke richting. Ze zijn niet gebonden aan waarden en doelen noch actief op zoek hiernaar. Ze exploreren geen alternatieven, het zou te bedreigend kunnen zijn om dit te doen.

In de huidige tijdsgeest is volgens Van Der Most (2004) uitgestelde binding en verlengde exploratie te merken, wat betekent dat de jongeren langer in de status van identiteit exploratie vertoeven. Hierdoor is er langer ruimte voor verliefdheden zonder binding.

Gendertypering

Basow et al. (1999) beschrijft hoe vroege adolescentie een periode van gender intensificatie is, dit houdt in dat de jongeren zich intenser genderstereotiep gaan gedragen en gendergewoontes vormen. Er komt een beweging richting een meer traditionele genderidentiteit. De jongeren voelen zich niet meer vrij om te experimenteren met activiteiten die typisch zijn voor het tegenovergestelde geslacht (Huston et al, 1990). Hier zijn biologische, sociale en psychologische redenen voor. In de puberteit gaan de jongeren secundaire geslachtskenmerken ontwikkelen die hun uiterlijke geslachtsverschillen benadrukken. Dit zorgt ervoor dat ze over zichzelf in een meer genderspecifieke manier gaan denken en dit kan ervoor zorgen dat ouders meer druk gaan leggen op hun kinderen om genderspecifiek gedrag te stellen (Crouter et al. 1995). Wanneer een jongere een romantisch afspraakje heeft met iemand van het andere geslacht, zal hij of zij meer gendergetypeerd worden in zijn of haar gedrag, kledij, en andere zaken om de aantrekkelijkheid te verhogen (Maccoby, 1998). Ook zijn jongeren er gevoelig voor hoe anderen over hen denken en zullen ze om die reden beantwoorden aan gender-rol specifieke verwachtingen. Tegen de midden en late adolescentie gaat de gender intensificatie afnemen, hoewel niet voor iedereen evenveel. Wanneer de jongere gestimuleerd wordt om genderstereotypes in vraag te stellen, zullen ze eerder een androgyne adolescent worden dan wanneer er een meer stereotiep beeld wordt voorgeschoteld tijdens de opvoeding (Berk, 2007).

Seksuele ontwikkeling

De adolescent begint te beseffen dat seksualiteit nu een rol zal spelen in al zijn relaties, niet meer enkel in zijn fantasie, maar als realistische optie (Heuves, 1991). Adolescente seksualiteit start met opkomende seksuele opwinding en erotisch verlangen, uitgelokt door de hormonale veranderingen van de puberteit. De perceptie van het veranderde lichaam resulteert in hogere responsiviteit op erotische stimuli (Kernberg 1995). Rademakers en Straver (1986)

ontwikkelden een model voor de seksuele ontwikkeling van adolescenten: de stapsgewijze interactiecarrière. Ze keken vooral naar de invloed van interacties met opeenvolgende partners en de actieve rol van het individu hierin. Jongeren beslissen zelf waar ze wel of niet aan toe zijn en kiezen op grond hiervan hun ervaringen. Ze beëindigen een relatie als deze niet meer voldoet aan hun verwachtingen en gaan dan verder met het opzoeken van een nieuwe ervaring. Op deze manier leren ze van de ervaringen die ze opdoen en leren ze om op een competente manier om te gaan met een partner.

De Graaf, et al. (2009) beschrijven de stapsgewijze interactiecarrière in het boek 'Seksuologie'. Omdat seksuele ontwikkeling kan samengaan met de ontwikkeling van verliefdheid en relatievorming, wordt hier een overzicht geschetst.

12-13 jaar.

In de vroege adolescentie trekken de jongeren meestal nog met seksegenoten op. De meeste jongeren zijn op deze leeftijd wel al eens verliefd geweest, en tweederde heeft wel eens een liefdesrelatie. De relaties zijn oppervlakkig, de persoon waarmee men de relatie heeft is niet zo belangrijk en men onderneemt samen nog niet veel (Rademakers & Straver, vermeld in De Graaf et al., 2009). Het seksueel gedrag beperkt zich tot tongzoenen en eventueel voelen en strelen onder de kleding (Graaf et al., vermeld in De Graaf et al., 2009).

14-15 jaar.

De persoon met wie men verkering heeft, wordt nu wel belangrijk maar hij of zij wordt meestal nog op het uiterlijke gekozen. Het leggen van contact met de andere sekse is spannend (Rademakers & Straver, vermeld in De Graaf et al., 2009). De meeste jongeren van deze leeftijd hebben nog geen ervaring met geslachtsgemeenschap, maar het vrijen gaat wel een stapje verder. De borsten en geslachtsdelen worden aangeraakt, tot het naakt vrijen met elkaar (Graaf et al., vermeld in De Graaf et al., 2009).

16-17 jaar.

Communicatie over het aangeven van grenzen en wensen omtrent seksualiteit wordt belangrijk, aangezien de meeste jongeren op deze leeftijd het vrijen verder gaan exploreren (Rademakers & Straver, vermeld in De Graaf et al., 2009). Op de leeftijd van 17 jaar heeft de helft van de Nederlandse jongeren de eerste geslachtsgemeenschap meegemaakt. Ook een

grote groep heeft ervaring met orale seks. Een kleine groep heeft al eens anale seks gehad (Graaf et al., vermeld in De Graaf et al., 2009).

18-19 jaar.

De meerderheid van de jongeren heeft op deze leeftijd ervaring met geslachtsgemeenschap en orale seks. Drie op tien jongeren en twee op tien meisjes van 18 jaar heeft deze ervaring nog niet. Het seksuele relatiepatroon kenmerkend voor deze leeftijd is seriële monogamie, wat een opeenvolging van monogame relaties inhoudt (Graaf et al., vermeld in De Graaf et al., 2009). In een relatie ontstaat er een grotere emotionele betrokkenheid tussen de partners. De persoonlijkheid van de ander wordt op deze leeftijd belangrijker bij de partnerkeuze (Rademakers & Straver, vermeld in De Graaf et al., 2009).

Relaties binnen het gezin

Adolescenten streven ernaar om autonoom te worden. Ze willen hun eigen beslissingen kunnen nemen, in tegenstelling tot kinderen die daarvoor vaak nog aangewezen zijn op hun ouders (Steinberg & Silverberg, 1986). Maar de ouder-kind relatie is toch nog belangrijk om de overstap te maken naar een autonoom en verantwoordelijk individu. Doordat de adolescenten kunnen reflecteren over sociale relaties, zullen ze hun ouders gaan deïdealiseren. Het gevolg hiervan is dat ze niet gemakkelijk meer toegeven aan de ouderlijke autoriteit (Berk, 2007). De jongeren hebben nog steeds sturing en steun nodig in hun weg naar zelfstandigheid maar ouders die te controlerend zijn verhinderen vaak de ontwikkeling naar autonomie. Dwangmatig controleren door ouders kan leiden tot een laag zelfbeeld, depressie en antisociaal gedrag (Aquilino & Supple, vermeld in Berk, 2007; Barber et al., vermeld in Berk, 2007). Doorgaans heeft men het beeld van de opstandige, twijfelende, lastige, egocentrische puber. Dit is in zekere zin een stereotiep beeld (Steinberg, 1986). Bij een groot deel van de pubers is de relatie met de ouders wel goed en rustig en zien ze hun ouders als gesprekspartners. Dit merken we ook aan het feit dat steeds meer adolescenten na hun 18de wel thuis blijven wonen. Het is opmerkelijk dat de adolescenten steeds vroeger mogen uitgaan en op die manier al vroeg een peergroep ontwikkelen, wat een eerder ontstaan van autonomie in de hand werkt (Heuves, 2004). De jongeren voelen zich niet meer genoodzaakt het ouderlijk huis te verlaten om autonomie te bekomen.

Liefdesrelaties kunnen een oorzaak zijn van spanningen in het gezin (Laursen, vermeld in Furman en Shaffer, 2003; Smentana, vermeld in Furman en Shaffer, 2003). Vaak hebben ouders en jongeren andere verwachtingen hier rond. Ouders willen een zekere controle behouden omdat ze bang zijn voor de risico's rond 'dating' en seksueel gedrag. Maar dit zijn net zeer persoonlijke zaken en de jongeren willen hier zelf over kunnen beslissen. Nochtans zijn het niet altijd de romantische ervaringen die leiden tot normatieve veranderingen in de relatie tussen ouders en jongeren. Ook conflicten tussen gezinsleden kunnen ertoe leiden dat adolescenten liefdesrelaties opzoeken om aan de problemen binnen het gezin te ontsnappen (Furman & Shaffer, 2003). Het lijkt erop dat adolescenten met inter-persoonlijke conflicten of gezinsproblemen vroeger aan liefdesrelaties beginnen (Aro & Taipale, vermeld in Furman en Shaffer, 2003; Pawlby et al., vermeld in Furman en Shaffer, 2003), maar het is ook mogelijk dat net deze vroege liefdesrelaties familieproblemen of persoonlijke moeilijkheden teweegbrengen (Furman & Shaffer, 2003). Zelfs wanneer het hebben van een liefdesrelatie niet echt tot een conflict aanleiding geeft, kan dit nog gemengde gevoelens teweegbrengen bij ouders. Zo kunnen ze blij of fier zijn op hun tienerdochter of -zoon, maar tegelijkertijd bang zijn voor de risico's. Ook het besef dat deze relatie een teken is dat de zoon of dochter opgroeit en uiteindelijk het gezin zal verlaten kan soms moeilijk te aanvaarden zijn. We weten niet precies hoe deze ambivalente gevoelens een impact kunnen hebben op de relatie tussen gezinsleden, maar het lijkt erop dat het ook kan leiden tot het (nodige) herstructureren van de relatie tussen de ouders en de jongeren (Furman & Shaffer, 2003).

Ook Willi (1996) schrijft over de moeilijkheid die liefdesrelaties kunnen teweegbrengen naar ouders toe. Iedereen kijkt, beleeft en denkt vanuit een bepaald referentiekader. De werkelijkheid wordt op die manier mentaal opgedeeld in een raamwerk van constructen. Dit ontstaat door de jaren heen onder invloed van onder meer de opvoeding. Wanneer twee mensen nu met elkaar een relatie aangaan, gaan deze referentiekaders elkaar ontmoeten. De verliefdheid gaat de sterkte van het gegeven kader afzwakken en aanpassen aan dat van de partner. Het raamwerk krijgt andere accenten en wordt omgebouwd in functie van de partner. Dit streven naar overeenstemming is een belangrijk fundament om het samenleven mogelijk te maken en te kunnen omgaan met de problemen waarmee men in een relatie te maken krijgt. Twee mensen die in verliefde toestand een relatie hebben met elkaar, hebben vaak genoeg aan elkaar. Dit is soms moeilijk voor de omgeving. Met name de ouders hebben het soms moeilijk dat ze buitengesloten worden uit de wereld van de twee geliefden. Indien deze proberen de

relatie uit elkaar te trekken, gaat dit omgekeerd werken en gaat het koppel net hun liefde willen bewijzen.

De relatie tussen broers en zussen verandert mee tijdens de adolescentie. Een jongere broer of zus gaat geen leiding meer aanvaarden van de oudere kinderen in het gezin. Ook in het algemeen gaat de invloed van de kinderen in het gezin onderling verminderen. Zeker wanneer de vriendschappen en liefdesrelaties meer en meer energie gaan vragen, wordt er minder tijd gespendeerd met broers en zussen. Ze worden gezien als een deel van het gezin waar men zich tegen afzet om autonomie te verkrijgen. Bijgevolg worden de relaties tussen broers en zussen minder intens, zowel op vlak van positieve als negatieve gevoelens (Hetherington et al. vermeld in Furman en Shaffer, 2003; Stocker & Dunn, vermeld in Furman en Shaffer, 2003).

Vriendschappen

Het aantal beste vrienden wordt kleiner en de aard van de relatie verandert (Hartup & Stevens, 1999). Adolescenten zoeken vooreerst intimiteit in hun vriendschappen, in de vorm van vertrouwen en wederzijds begrip. De zelfonthulling binnen vriendschappen wordt groter over de jaren. Ten tweede willen jongeren dat hun vrienden loyaal zijn, ze willen dat ze voor hen opkomen en hen niet verlaten voor iemand anders (Burhmester, 1996; Hartup & Abecassis, 1999). Meisjes praten vooral wanneer ze met elkaar afspreken en op die manier wordt er binnen deze vriendschappen veel aan zelfonthulling gedaan. Jongens spreken eerder af om activiteiten te doen. Hun interactie draait dan ook vaker om wat ze bereikt hebben en bevat meer conflict en competitie (Brendgen et al., vermeld in Berk, 2007; Burhmester, vermeld in Berk, 2007).

Vriendschappen bij adolescenten hebben tal van voordelen. Via een hechte vriendschap kunnen ze zichzelf ontdekken en begrip voor anderen ontwikkelen. Via de open communicatie worden ze gevoelig voor elkaars noden en wensen. Op die manier leren ze hier mee omgaan en dit helpt de ontwikkeling van het zelfconcept en de identiteit (Berk, 2007). Een hechte vriendschap kan ook een basis vormen voor toekomstige intieme relaties. Zelfonthulling ten opzichte van vrienden bevordert openheid ten opzichte van de partner binnen een liefdesrelatie. Jongeren praten doorgaans veel met elkaar over seksualiteit en romantische gevoelens. Deze conversaties, samen met de intimiteit van de vriendschap zelf,

helpen om later beter met problemen om te gaan in een liefdesrelatie (Connolly & Goldberg, 1999).

Verliefdheden (en verstoorde vormen hiervan)

In dit hoofdstuk zal ik verliefdheid bij jongeren vanuit verschillende invalshoeken beschrijven. Zowel Furman, Graham, Willi als Kernberg komen hier aan bod.

In 2003 werd het tweede congres over psychotherapie met adolescenten georganiseerd door het STAP en de VKJP, beide organisaties uit Nederland. Het onderwerp van dit congres was adolescenten en de liefde. Het Nederlands Instituut voor Alcoholbeleid (STAP) wil ertoe bijdragen dat de schade als gevolg van alcoholgebruik aantoonbaar wordt teruggedrongen. Daarbij telt vooral het terugdringen van gezondheidsschade naast andere vormen van alcoholgerelateerde schade zoals overlast, verkeersongevallen en huiselijk geweld. De Vereniging voor Kinder en Jeugd Psychiatrie (VKJP) brengt vakgenoten samen uit verschillende therapeutische scholen en met diverse achtergronden. Het belangrijkste doel van de vereniging is het bevorderen van de ontwikkeling en het bewaken van de kwaliteit van de psychotherapie voor kinderen, jeugdigen en hun omgeving. Op dit congres spraken Graham en Heuves, de toelichtingen van beide auteurs op het congres worden in deze masterproef verwerkt. Graham is professor en doctor in de psychiatrie, zetelend in de Association of Child Psychology and Psychiatry te London. Deze associatie streeft een evenwicht na tussen academisch wetenschappelijk onderzoek en een evidence-based klinische praktijk. Heuves zal in het volgende hoofdstuk toegelicht worden.

Furman is klinische kinderpsycholoog. Hij werkt reeds 30 jaar aan de Universiteit van Denver, waar hij de (problemen rond) sociale ontwikkeling bestudeert. Veel van zijn vroeg werk focust op peer-relaties en vriendschappen. De laatste tien jaar werkt hij rond adolescentie liefdesrelaties.

Willi is een ervaren relatie- en gezinstherapeut uit Zwitserland en werkt er als directeur van de psychiatrische universiteitskliniek. Zijn werk is gecentreerd rond partnerrelaties, vooral vanuit de psychoanalytische traditie.

Kernberg is eveneens een psychoanalyticus en professor psychiatrie bij de Medische Universiteit van Weill Cornell. Hij is het meest gekend voor zijn psychoanalytische theorieën met betrekking tot de organisatie van de borderlinepersoonlijkheid en narcistische pathologie,

ook zijn theorie rond objectrelaties is zeer belangrijk en zal in deze masterproef in een later hoofdstuk nog aan bod komen.

GRAHAM

Graham (2004) schrijft dat de intensiteit van relaties kan worden bekeken als een continuüm met aan de ene kant kennissen en aan de andere kant verliefdheid. Kennissen zijn personen waarvoor men geen diepgaande gevoelens koestert. In het midden van het continuüm bevindt zich vriendschap, waarin genieten en met elkaar delen centraal staat. Kennissen geven gezelschap maar de gevoelsbeladenheid is rustiger dan in een liefdesrelatie. In vriendschappen is het tijdelijk gemis niet verschrikkelijk en men is niet jaloers als die persoon een (liefdes)relatie aangaat met iemand. Aan het andere uiterste is er de verliefdheid en de liefdevolle vriendschap. Bij beide wordt de geliefde geïdealiseerd, echter bij verliefdheid wordt de volledige aandacht van de geliefde geclaimd en leidt verlies tot hevig leed.

Graham (2004) haalt ook gehechtheid aan als belangrijke term in verband met verliefdheid. Het is een biologisch concept om de ontwikkeling van een veilige relatie met de primaire verzorgers in de eerste levensjaren te omschrijven. Er wordt vanuit gegaan dat de kwaliteit van de gehechtheidsrelaties een voorspellende betekenis heeft voor het vermogen om duurzame relaties te vormen in de latere levensloop. Op deze manier is het dus ook een term die vaak terugkomt in de literatuur over verliefdheid. Gehechtheid wordt meestal geoperationaliseerd in termen van gedrag en niet in termen van affectieve en/of cognitieve termen (Graham, 2004).

Verder beschrijft Graham (2004) het verschil tussen verliefdheid en liefdevolle vriendschap. Verliefdheid is een puur emotionele, irrationele toestand met fysiologische verschijnselen, zoals vlinders in de buik. Het is een toestand waarbij men niet rationeel nadenkt over verleden en toekomst. Een intieme vriendschap gekenmerkt door liefde, heeft daarentegen een krachtige cognitieve component. Men wenst geen separatie maar begrijpt wel dat dit soms nodig is, dat de geliefde zijn aandacht moet delen onder verschillende mensen. Het verlies van deze geliefde brengt eveneens leed met zich mee, maar toch zal er nog die rationele component zijn van het besef dat er nog andere mensen zijn waarmee men een dergelijke relatie kan uitbouwen. De liefdevolle vriendschap heeft, in tegenstelling tot verliefdheid, een

affectieve én cognitieve component waarbij men wel nadenkt over een mogelijke toekomst met de persoon in kwestie. Tijdens de adolescentie - maar ook tijdens andere levensfasen - kan men wisselen van verliefdheid naar intieme liefde en visa versa.

FURMAN

Jonge adolescenten geven vrijetijdsbesteding en het verkrijgen van een status in de groep, aan als redenen om te ‘daten’. In de latere adolescentie zijn de jongeren klaar voor een grotere emotionele intimiteit en zoeken ze eerder een partner om affectie, steun en verbondenheid mee te delen (Furman, 2002; Shulman & Kipnis, 2001). Volgens de etiologische theorie van Furman et al. (2002) leidt vroege gehechtheid tot een intern werkmodel. Dit houdt een aantal verwachtingen in over gehechtheidfiguren, die latere vriendschappen beïnvloeden. Een veilige gehechtheid met ouders zorgt voor het vormen van veilige vriendschappen. Vervolgens is het beeld dat jongeren hebben over veiligheid binnen een vriendschap gerelateerd aan de veiligheid binnen een liefdesrelatie. Dit betekent dat ervaringen met de ouders de toekomstige vriendschappen van hun kinderen beïnvloeden en dat jongeren, wat ze geleerd hebben uit de ervaringen met vriendschappen, overbrengen in een liefdesrelatie. Dit staat in contrast met de hierop volgende theorieën waarin telkens enkel de invloed van de ouder-kind relatie voorop staat als het gaat om liefdesrelaties bij adolescenten.

WILLI

Verliefdheid wordt volgens Willi (1996) vaak voorafgegaan door een periode van eenzaam hunkeren naar de ander waarbij men op voorstellingsniveau reeds contact heeft gemaakt met de ander. Het kan langzaam groeien of plotsklaps optreden, bij dit laatste is er sprake van ‘liefde op het eerste gezicht’. Het kan eenzijdig of wederzijds zijn. Het kan tot een gelukkige of een ongelukkige relatie leiden. Bij liefde op het eerste gezicht heeft men de indruk in een oogopslag de ander tot in het diepste van zijn ziel te kennen. Het geeft een enorm gevoel van verbondenheid.

Het hunkeren naar verbondenheid in liefde staat in contrast met het ideaalbeeld van de autonome persoon die streeft naar bepaalde doelen die hij of zij zelfstandig wil realiseren. Is

dit de reden waarom dit een moeilijk bespreekbaar en te bevatten thema is in deze tijd? Willi (1996) onderscheidt twee vormen van liefdeshunkering, met name het hunkeren naar de verwezenlijking van een 'levensgemeenschap' en het hunkeren naar overgave in geborgenheid. De eerste verwijst naar de hunkering als het plannen van een bepaald toekomstbeeld in de vorm van fantaseren. In de kindertijd uit zich dit via rollenspelen, in de puberteit gaan jongeren zich identificeren met bekende roman- en filmfiguren. Op die manier gaat men leren aanvoelen wat bij zichzelf past en waartoe men zich aangetrokken voelt. Deze identificatie gebeurt op individueel niveau zonder deze gevoelens te delen met de ander, om zich op die manier niet kwetsbaar op te stellen. Wanneer men er dan later aan toe is, worden deze fantasieën concreet omgezet in de realisatie van een 'levensgemeenschap'. Hiermee wordt bedoeld dat men het leven gaat delen met een ander vanuit een liefdesrelatie. Dit gaat dikwijls gepaard met een innerlijke strijd waarbij het verlangen naar een duurzame verbinding én naar autonomie tegenover elkaar komen te staan. Het nog weinig concreet vastliggende hunkeren van de pubertijd gaat na verloop van tijd evolueren naar meer concrete toekomstplannen. Het concretiseren van deze plannen en het aangaan van een partnerrelatie betekent in feite ook het breken met de bestaande 'levensgemeenschapsstructuren' met de ouders, broers en zussen. Dit fantaseren over de toekomstige levensgemeenschap kan een loyaliteitsconflict teweegbrengen dat met schuldgevoelens beladen is (Willi, 1996).

De tweede vorm van hunkeren, het fundament van de liefdeshunkering, is het verlangen naar overgave in geborgenheid. Dit diep verlangen heeft een tweeledige betekenis. Enerzijds is er het verlangen naar het echt geborgen zijn bij de ander door de ander, anderzijds is er het verlangen naar het verdwijnen van lichamelijke grenzen en wenst men het samenvallen met de andere: een transcenderende toestand waarin de grenzen van het individu worden opgeheven tot "een lustvol in elkaar verzinken". Het samenzijn heeft geen doel maar is de vervulling op zichzelf. Het is een soort van heimwee naar de moeder-kind symbiose tijdens de eerste levensjaren, die aan de subject- object splitsing voorafgaat. De auteur gaat ervan uit dat deze hunkering bij elk mens levenslang aanwezig is, hoewel velen zich daar niet van bewust zijn (Willi, 1996).

Volgens de dieptepsychologie komt verliefdheid voort uit de oorspronkelijke moeder-kind symbiose. In deze stroming wordt verliefdheid gezien als het eigen ideaalbeeld dat geprojecteerd wordt op de ander. Op deze manier klinkt de symbiose niet als erg zinvol en misschien zelfs als iets waarvoor opgelet dient te worden. Maar het opheffen van de ik-jij-

grenzen kan ook als belangrijke basis van de relatie gezien worden. Men zegt vaak dat verliefdheid blind maakt en dat het allemaal een utopie is, maar is het niet net dat ideaal dat ons zo geëngageerd maakt? Vaak als er na een breuk opnieuw een relatie wordt aangegaan, is dit met enige terughoudendheid en berekendheid. Deze relatie blijft echter vaak leeg omdat liefde ook het nemen van risico's inhoudt en omdat het engagement in deze relatie te beperkt blijft (Willi, 1996).

Verliefdheid doet een persoon openbloeien. Het brengt bepaalde eigenschappen van een persoon naar boven en er wordt veel mogelijk voor die persoon. De eigenschappen en dimensies van de persoon waar de liefdespartner beroep op doet, gaan meer ontwikkelen. Verliefde mensen gaan ook elkaars geheimen en gebreken delen. Deze gebreken worden niet als negatief waargenomen door de partner, integendeel net door deze fouten wordt die persoon graag gezien. Men wordt verliefd op de imperfectie van de andere, die appelleert aan de nood om belangrijk te zijn voor iemand (Willi, 1996).

Bij verliefdheid brengt de partner in de andere persoon bepaalde kwaliteiten naar boven, waardoor die persoon kan groeien. Nu is het gevaar bij langdurige relaties dat die persoon deze kwaliteit(en) niet kan blijven handhaven. Er ontstaat een angst voor teleurstelling van de partner en van zichzelf. Op dat moment komt een fase waarin er nood is aan erkenning dat ze elkaar enkel kunnen begrijpen vanuit hun eigen aard en dat deze verschilt van elkaar. De referentiekaders die eerder al aan bod kwamen, blijken nu maar deels op elkaar aan te sluiten. Men voelt zich overvraagd om de ander te accepteren zoals hij is. Dit betekent immers dat de relatie niet zal kunnen worden wat het aanvankelijk leek kunnen te worden. Het lijkt hier te gaan om de blindheid van het verliefd-zijn dat opklaart; maar in werkelijkheid wás de partner toen ook anders. Het is geen vertekend beeld, het zijn verwachtingen die opgebouwd zijn uit verliefd gedrag van de partner waar die nu niet meer kan aan voldoen. Hoe meer men toch strijdt om de partner te veranderen, of beter gezegd terug in die oorspronkelijke staat terug te krijgen, hoe meer die zich zal afsluiten (Willi, 1996). Tegelijk is het ook heel moeilijk om de ander te ontgoochelen en te bekennen dat men de verwachtingen niet kan inlossen. Zoals de persoon bij de verliefdheid het beste in de ander naar boven brengt, zo kan deze ontgoocheling het 'slechtste' naar buiten brengen.

De vraag die zich nu stelt is of men genoeg heeft aan deze relatie met zijn beperkingen? Er zal telkens een deel van zichzelf niet ontwikkeld worden in deze relatie. Wanneer men een andere partner heeft, ontwikkelen er andere delen van het zelf. Een relatie hebben, betekent dat men kiest voor die bepaalde vorm van leven en persoonlijke ontwikkeling. Als men erin slaagt te aanvaarden dat de partner niet anders kan, in tegenstelling tot niet willen, dan kan dit een bevredigende relatie worden. Men blijft dan appél doen op elkaar maar rekening houdend met de beperkingen van de ander en met de tegenstrijdigheden. Vanuit dit lijden kan verliefdheid overgaan tot liefde of tot een breuk. Door de onaanspreekbaarheid van de partner kan men nog meer eenzaamheid ervaren als dat men ervoer toen men alleenstaande was. Voor velen is dit niet dragelijk en wordt de relatie gestopt. Anderen gaan nu net door met groeien, door de situatie worden ze bevorderd om hun eigen leven op autonome wijze vorm te geven. De ontdekking dat men zich een eigen weg kan banen binnen de relatie kan een meerwaarde betekenen voor de persoon zelf en een ontlasting zijn voor de partner aan wie een verantwoordelijkheidsgevoel onttrokken wordt (Willi, 1996).

Verliefdheid kan, net zoals ongeveer alles wat met emoties te maken heeft, ook verstoorde vormen aannemen. Willi (1996) schetst enkele verstoorde vormen in zijn boek *Duurzame liefde*. Een eerste vorm van verstoorde verliefdheid is het verborgen zuchtig verlangen om gebruikt te worden. Dit is een vorm die omschreven kan worden als het 'te graag zien'. Het zijn vaak vrouwen bij wie liefde gelijk staat aan pijn en lijden. Ze laten hun hele wereld om hun partner draaien. Het gaat hierbij voornamelijk om personen die het zichzelf niet gunnen om graag gezien te worden en zichzelf niet graag zien. Door deze volledige toewijding aan hun partner hopen ze zichzelf op te waarderen.

Een andere vorm is het verlangen om anderen verliefd te laten worden op hen. Dit zijn mannen en vrouwen die weinig contact hebben met hun eigen gevoelens en anderen dan ook niet te dicht bij zich laten komen. Deze personen hebben een grote aantrekkingskracht op potentiële partners. Ze laten uitschijnen dat er een manier is om hun vertrouwen te winnen en dat dit vertrouwen enkel is weggelegd voor die ene persoon. Ze gaan in op de grote liefde van de ander maar haken na een periode van intense verliefdheid af. Het gaat hier in het algemeen om mensen met een onstabiele identiteit. Zij zoeken steeds die opwaardering van het zelfwaardegevoel. Maar het steeds opnieuw zoeken naar die verliefdheid kan na een tijd een hebzuchtig gebeuren worden.

De derde vorm betreft de symbiose die - hoewel een gezond fundament van een relatie - ook een vorm van verstoring kan zijn. Bij verliefdheid is er een regressie naar het gevoel van de twee-eenheid tussen moeder en kind. Deze symbiose heeft bij mensen met een voldoende uitgebouwde persoonlijkheidsstructuur een verrijkend effect en kan aldus een bron van kracht vormen. Echter wanneer de persoonlijkheidsstructuur niet voldoende is uitgebouwd, is het gevaar reëel dat de verworven zelfstandigheid en zelfverantwoordelijkheid wordt opgeheven of blijvend ondermijnd wordt.

KERNBERG

Kernberg (1995) schrijft dat het vermogen om verliefd te worden de basis vormt van de partnerrelatie. Dit impliceert het kunnen integreren van idealisatie, erotisch verlangen en de mogelijkheid om een diepe verbondenheid aan te gaan met een andere persoon. Twee mensen, die ernaar verlangen elkaar te ontdekken, zijn in staat om niet enkel onbewust de link te maken tussen eroticisme en tederheid, seksualiteit en het ego ideaal, maar zijn in staat ook agressie te gebruiken in functie van liefde.

Hij zet in zijn theorie de collusie van het koppel af tegen de buitenwereld. Een koppel in een bevredigende liefdesrelatie trotseert de altijd aanwezige nijd en haatdragendheid van de buitengesloten anderen en de druk van de cultuur waarin ze leven. De romantische mythe van de geliefden die elkaar vinden in een vijandig publiek toont een onbewuste realiteit voor beide partners (Bergmann, vermeld in Kernberg, 1995).

Groeien in de liefde

In dit hoofdstuk komt eveneens het verdere verloop van de verliefdheid aan bod. Hier worden opnieuw enkele auteurs tegen elkaar afgezet. In dit deel worden Freud, Heuves en opnieuw Kernberg aangehaald.

Freud was een zenuwarts, filosoof en psychiater uit Oostenrijk-Hongarije en de grondlegger van de psychoanalyse. Zijn theorieën en methodes zijn vandaag de dag nog steeds omstreden, desondanks wordt hij gezien als één van de meest invloedrijke psychologen en denkers van de 20e eeuw.

Heuves, die zoals eerder aangehaald een uiteenzetting gaf op het congres over psychotherapie en de liefde is psycholoog-psychoanalyticus aan de Universiteit van Leiden. Tevens is hij zelfstandig gevestigd als psycholoog-psychotherapeut en psychoanalyticus. Hij heeft reeds enkele werken gepubliceerd, voornamelijk rond de doelgroep pubers.

De drie auteurs representeren denkrichtingen over de liefde. De eerste denkrichting gaat er vanuit dat liefde iets is dat erbij komt tijdens de ontwikkeling, een verworvenheid die groeit en rijpt. Deze leunt aan bij het gedachtegoed van Freud waarbij het driftmatige als motief fungeert van menselijk handelen. Bij de tweede denkrichting van Heuves verwijst liefde naar iets dat ontbreekt, verloren is gegaan en voortkomt uit een gemis. Tot slot is er de objectrelatietheorie van Kernberg, hierbij wordt de ontwikkeling van objectrelaties als een motief van menselijk handelen gezien.

FREUD

Freud (1905), schrijft in zijn 'drie verhandelingen over de theorie van de seksualiteit' dat seksualiteit zijn wortels heeft in de kindertijd en dat dit niet ontstaat in de adolescentie. Hij geeft ook aan dat seksualiteit ontwikkelt door het succesvol doorlopen van enkele fasen vooraleer men de volwassen seksualiteit bereikt. Een kind is auto-erotisch, dit wil zeggen, op zich zelf gericht, zowel in de orale, anale en fallische fase. Tijdens elke fase is er een fixatie op een deelobject, dit is een bepaald pregenitaal lichaamsdeel. Tijdens de orale fase is de baby bijvoorbeeld op de mond gericht, duimzuigen is hier een gevolg van. Bij kinderen worden verschillende delen in het lichaam als erogeen ervaren en er is een grote variëteit. Hierop volgt de latente fase op de leeftijd van 6 jaar waarbij er sublimatie optreedt. Dit betekent dat seksualiteit onderdrukt wordt en deze energie op andere doelen gericht wordt.

In de puberteit komt men in de genitale fase, op dat moment worden de verschillende componenten van de kindertijd gradueel geïntegreerd. Dit leidt tot een 'volledige' objectkeuze. Het object is dan een geïntegreerd geheel, een persoon op zich, en niet meer een deel van die persoon. Men gaat van een meer affectieve relatie naar een meer sensuele relatie. Dit is een belangrijk kenmerk van de puberale objectkeuze. Om een sensuele relatie te bewerkstelligen moet het kind het vroegere incestueuze liefdesobject opgeven, met name de ouders. Maar de nieuwe objecten zullen op de ouders gelijken door de invloed van de

vroegere keuzes. Adolescenten leren volgens Freud van andere houden via de (seksuele) liefde voor hun ouders (Quinodoz, 2005).

Verder meent Freud (1905) dat tijdens de puberteit de kinderlijke erotische tedere band met de ouders naar de volwassen liefde overbrugd wordt. De hoofdtaak is het bewerkstelligen van de integratie van tederheid, seksualiteit en agressie in een liefdesrelatie. Seksuele opwinding ontstaat uit drie bronnen, namelijk externe stimuli, interne organische stimuli en mentale processen. De oorsprong van liefde ligt in de vroege baby-moeder relatie. De latere relaties zijn hier volgens Freud een afgeleide van. Het vinden van een liefdesobject in de adolescentie is eigenlijk het hervinden van het eerste liefdesobject. De meeste psychoanalytici zien de adolescentie zowel als een geheel nieuwe ontwikkelingsfase met eigen taken, als een herhaling van een eerdere ontwikkelingsfase, voornamelijk de oedipale fase. Seksualiteit verliest zijn kinderlijke fantasie en wordt een reële optie. De volgelingen van Freud zien de toename van het driftmatige als de motor van de adolescentie. Liefde wordt dan gezien als een nieuw verworven mogelijkheid op basis van rijping en ontwikkeling (Heuves, 2004).

HEUVES

Freud zegt dat het driftmatige de motor van de adolescentie is. Enkele opmerkingen kunnen hierover worden gegeven. Heuves (2004) beweert dat dit niet zo is, onderzoek heeft immers aangetoond dat het gedrag dat adolescenten stellen, eerder samenhangt met sociale en cognitieve processen dan met de seksuele rijping. Freud zegt ook dat volwassen seksualiteit gemodelleerd is op eerdere relaties uit de kindertijd. Deze theorie vindt nog steeds grote aanhang met uitzondering van Furman. Ook Fonagy (vermeld in Heuves, 2004), zegt dat eerdere relaties een blauwdruk zijn voor latere relaties. Ten slotte merkt Freud ook op dat elke affectieve band een lichamelijke component heeft. Dit blijkt ook zo te zijn aangezien het lichaam de drager is van elk gevoel (Heuves, 2004).

De tweede denkrichting, deze van Heuves zelf (2004) gaat er vanuit dat liefde en verliefdheid ontstaan uit een bijzondere aantrekkingskracht tot de andere. Het zelfwaardegevoel van een klein kind is voor een heel groot deel afhankelijk van de waardering van de ouders. Door psychologische ontwikkeling gaat het kind van deze almachtsbeleving over naar meer realistische opvattingen over zichzelf en over de ouders. Hierdoor gaat de jongere voor het eigenwaardegevoel steeds minder afhankelijk worden van de waardering van de ouders en

steeds meer van interne bronnen en van leeftijdsgenoten. Door de indrukwekkende cognitieve ontwikkeling tijdens de puberteit komt dit proces in een stroomversnelling, waarbij er een snelle deïdealisering van de ouders plaatsvindt en daarmee gepaard gaande een sterke daling van waardering van buitenaf. Klein noemt dit de depressieve positie. Dit gemis is de motor van heftige verliefdheden tijdens de adolescentie. De puber merkt bij zichzelf een tekort dat hij in de geliefde weerspiegeld ziet. Verliefdheid houdt een belofte van perfectie in die men met zijn tweeën zal beleven. De eerste liefde van de adolescent is daarom vaak narcistisch en egocentrisch. Bij deze relaties gaat het meer om het eigen gevoel dan om de andere, men gaat een relatie uitproberen zonder zich écht om de andere te bekommeren. Kernberg (1995) zal de rijpheid van liefdesrelaties relateren aan het bereikte niveau van de objectrelaties. In zo een passionele liefdesrelatie die heftige vormen kan aannemen worden er heel wat regels, normen en waarden op de proef gesteld, wat tenslotte ook eigen is aan adolescenten (Heuves, 2004).

KERNBERG

Er zijn meerdere auteurs die een verband beschrijven tussen de relatie van het kind met zijn ouders en de romantische relatie die het later aangaat. Meyer (vermeld in Kernberg, 1995) stelt dat een kind zich onbewust identificeert met de ouder van hetzelfde geslacht. Op deze manier gaat de jongere niet enkel zijn (gender)identiteit ontwikkelen maar zich ook identificeren met de seksuele interesse van deze ouder naar de andere ouder toe. Ook Money en Ehrhardt (vermeld in Kernberg, 1995) benadrukken dat de regels van het mannelijke of vrouwelijke gedrag geleerd worden via de identificatie van het kind met de wederkerige en complementaire aspecten van de manier van omgaan tussen volwassen mannen en vrouwen.

De psychoanalytische object relatie theorie van Kernberg (1995) beschrijft een ontwikkelingsmodel dat zowel identificatie processen en de complementariteit van rollen omvat. De kerngedachte van deze theorie houdt in dat het vormen van de identiteit voortkomt uit de vroegste relatie tussen moeder en kind. Vooral de ervaringen van het kind die intense gevoelens inhouden die aangenaam of pijnlijk kunnen zijn, hebben een invloed. Geheugensporen, die ontstaan zijn binnen deze gevoelige omstandigheden, laten kernschemata achter waarin het kind een representatie maakt van het zelf, in interactie met de object representatie van de moeder. Als gevolg hiervan ontstaan er twee parallelle, en oorspronkelijk gesplitste, series van de zelf- en objectrepresentaties en hun corresponderende positieve en negatieve affectieve betekenissen. Deze respectievelijke ‘all-goede’ en ‘all-

slechte' representaties van het zelf en het object worden uiteindelijk geïntegreerd in een representatie van het totale zelf en een representatie van de belangrijke anderen. Dit is een proces dat de normale integratie van de identiteit bewerkstelligt. Het ontstaan van de genderidentiteit kan dus niet los gezien worden van het tot stand komen van een overeenkomstig geïntegreerd concept van de ander, dat ook de relatie tot de ander als gewenst seksueel object inhoudt.

Verliefd zijn houdt volgens Kernberg (1995) ook een rouwproces in, daar het gerelateerd is aan opgroeien en onafhankelijk worden, de ervaring van het achterlaten van de objecten van de kindertijd, zijnde de ouders. In dit proces van separatie is er ook de herbevestiging van de goede relaties met geïnternaliseerde objecten uit het verleden. Nu is het belangrijk voor het individu om zelfzeker te worden over zijn of haar capaciteit om liefde te geven en te ontvangen in combinatie met seksuele bevrediging, met een groeibevorderende wederzijdse versteviging van beide. Dit staat in contrast met het conflict tussen liefde en seks tijdens de kindertijd.

Wanneer men deze ontwikkelingsfase goed doorlopen heeft, kan de ontwikkeling van de capaciteit om 'het verliefd zijn' over te brengen naar 'een stabiele relatie' goed verlopen. Dit impliceert dat de capaciteit tot tederheid, bezorgdheid, en idealisatie meer gesofisticeerd en tevens ook geseksualiseerd wordt dan in de vroegere ontwikkelingsfasen. De capaciteit voor identificatie en empathie voor het liefdesobject worden verder uitgebreid. Tederheid zal zich uiten in seksueel genot, bezorgdheid wordt dieper via een seksuele identificatie en empathie. Idealisatie wordt een volwassen verbondenheid aan een ideaal dat gerepresenteerd wordt door dat waar de geliefde persoon voor staat, of wat het koppel, in zijn groeiende vereniging, kan worden.

Liefdesverdriet

Een relatie aangaan en uit elkaar gaan is iets waarmee menig adolescent geconfronteerd wordt (Carver et al., vermeld in Barber, 2006), en we mogen de invloed hiervan niet banaliseren. Vanuit het perspectief van een volwassene is het voor de hand liggend dat jeugdige romances geen lang leven beschoren zijn, maar de pijn die samengaat met zo een breuk verdient wel de nodige aandacht (Barber, 2006). De uitgesproken emoties die samengaan met liefde en liefdesverdriet zorgen voor kansen om te leren omgaan met sterke gevoelens en om

copingmechanismen aan te leren. Deze positieve en negatieve gevoelens zullen bij menig liefdesrelaties voorkomen doorheen het verdere leven van de adolescent (Diamond, vermeld in Barber, 2006; Larson et al., vermeld in Barber, 2006). Hevige emoties zijn vaker aanwezig wanneer er ontrouw in het spel is (Welsh et al., vermeld in Barber, 2006). Wanneer geleerd is welk coping mechanisme het beste werkt om de breuk door te komen, zal men op toekomstige breuken beter reageren. Een breuk, en het leren omgaan met de breuk kan ook helpen om inzicht te verwerven in het zoeken naar een meer compatibele en steunende partner (Barber, 2006). Op deze manier zal zelfs het liefdesverdriet de jongeren verder helpen in hun ontwikkeling naar volwassenheid. Zoals Bösch (vermeld in Willi, 1996) schrijft, getuigd liefdesverdriet van de kostbaarheid van de verliefdheid.

Jongeren en communicatie op het internet

Computer Mediated Communication (CMC) wordt gedefinieerd als “elke communicatieve transactie die plaatsvindt door het gebruik van twee of meer computers die via een netwerk verbonden zijn” (McQuail, 2005). Het is opvallend dat er in CMC meer zelfonthulling voorkomt dan in persoonlijk contact in ‘levende lijve’ (Peter et al, 2009). In de literatuur worden hierover vier hypothesen geformuleerd:

1. De CMC-aanmoedigende zelfrepresentatie hypothese: deze stelt dat men bij CMC meer controle ervaart over de zelfrepresentatie.
2. De CMC-aanmoedigende gelijkheidhypothese: deze stelt dat men bij CMC meer gevoelens van gelijkheid ervaart.
3. De CMC-beïnvloedende zelfbewustzijnhypothese. Bij CMC is het private zelfbewustzijn hoog en het publieke zelfbewustzijn laag en bij persoonlijk contact is dit net omgekeerd. Het private zelfbewustzijn houdt in dat men aandacht heeft voor de innerlijke aspecten van zichzelf zoals gevoelens en waarden. Het publieke zelfbewustzijn houdt net in dat men bezig is met hoe men waargenomen wordt door anderen.
4. De CMC-aanmoedigende directe vragen hypothese. Deze is gebaseerd op de onzekerheidsverminderingstheorie van Berger et al. (1975). Daarin wordt gesteld dat wanneer vreemden elkaar ontmoeten, ze een basisnood hebben om een beeld van de ander te vormen om de onzekerheid over elkaars gedrag te beperken. Er zijn 3 soorten strategieën om dit te

doen. De passieve manier is bijvoorbeeld directe observatie. De actieve manier houdt in zich inlichten over de andere en de interactieve manier is directe vragen stellen. Bij CMC is het wegens gebrek aan visuele en auditieve cues - aanwijzingen - voor de persoon in kwestie niet mogelijk om de passieve of actieve manier te gebruiken en is men aangewezen op de interactieve strategie. Dit stellen van directe vragen leidt tot het verkrijgen van meer intieme informatie en dus tot meer zelfonthulling (Peter et al., 2009).

Peter et al. (2009) heeft in een onderzoek deze vier hypothesen getest en kon alleen evidentie vinden voor de laatste hypothese. Het lijkt dus dat het stellen van directe vragen bij CMC tot meer zelfonthulling leidt. Dit is een interessant gegeven om de waarde van het onderzoek betreffende deze masterproef duidelijk te maken. De data van deze masterproef is de inhoud van een forum waar jongeren via CMC, zonder visuele en auditieve cues met elkaar communiceren in een vraag- en -antwoord vorm. Op basis van het bovenstaande betekent dit dat de zelfonthulling groot zal zijn en waarschijnlijk zelfs groter dan wanneer deze informatie op een andere manier zou verworven zijn.

Dit brengt ons tot het doel van dit onderzoek. Als jongeren zich inderdaad meer onthullen in CMC dan zullen de berichten (posts) die te vinden zijn op het forum van Jeugd en Seksualiteit vzw een goede bron van informatie zijn over hoe jongeren over verliefdheid, liefde en seksualiteit denken.

Vanuit deze veronderstelling wordt de volgende onderzoeksvraag opgesteld: "In hoeverre stemt de informatie, die de jongeren op het forum van Jeugd en Seksualiteit vzw ons geven, overeen met wat er terug te vinden is in de literatuur over jongeren en verliefdheid?" Hierbij wordt er extra aandacht gegeven aan hoe de jongeren communiceren, wat de motivaties zijn om een vraag op het forum te posten en hoe er advies wordt gegeven aan elkaar.

Hoofdstuk II: Kwalitatief onderzoek naar de betekenis van ‘verliefdheid’ bij adolescenten.

Inleiding

Als tweede deel van deze masterproef heb ik een kwalitatief onderzoek uitgevoerd op basis van data van het internetforum van Jeugd en Seksualiteit vzw. Het betreft een descriptief onderzoek, wat betekent dat ik op deze manier probeer om interessante, opvallende, of nieuwe fenomenen betreffende het onderwerp verliefdheid te beschrijven. Deze vorm van onderzoek krijgt nogal met kritiek te kampen maar het is niettemin een onmisbare fase die voorafgaat aan de fasen van theorievorming en empirische toetsing. Ter voorbereiding van theorie-, model- en hypothesevorming is het immers noodzakelijk om een goed descriptief overzicht te hebben van wat relevant is in een specifiek onderzoeksgebied (Laan & van Lankveld, p 48, 2009).

In dit onderzoek ben ik op zoek gegaan waarover jongeren het hebben als ze op een internetforum met elkaar over verliefdheden ‘praten’. Voorts ben ik nagegaan in hoeverre de gegevens in de literatuur aansluiten bij wat er onder de jongeren werkelijk leeft op basis van een analyse van hun gesprekken. Zoals weergegeven in de literatuurstudie is er al heel wat geweten maar het is toch ook beperkt. De opzet van dit onderzoek is om een beschrijvend overzicht te geven van wat er bij jongeren leeft rond verliefdheid en hoe jongeren hierover met elkaar communiceren. (1) Vooreerst zal ik wat dieper ingaan op de onderzoeksmethodologie met als startpunt wat achtergrond betreffende de Grounded Theory, aangezien ik me op deze vorm van kwalitatief onderzoek gebaseerd heb. Er volgt respectievelijk uitleg over de dataverzameling, dataverwerkingmethode en data-analysetechniek. (2) Vervolgens beschrijf ik de resultaten, waarbij ik me zal beperken tot opvallende en nieuwe thema’s die in de data terug te vinden zijn rond het thema verliefdheid. Tevens beschrijf ik in hoeverre er een overeenkomst te vinden is tussen de geanalyseerde data en de bestaande literatuur. Tot slot beschrijf ik enkele randthema’s die nauw aansluiten bij het thema verliefdheid en vervolgens een metastukje over hoe jongeren met elkaar communiceren op het internet. (3) In de discussie geef ik een overzicht van de belangrijkste bevindingen en geef ik weer wat er relevant is voor vervolgonderzoek en voor relationele en seksuele vorming.

Kwalitatief onderzoek: Grounded Theory

De twee Amerikaanse sociologen Glaser en Strauss zijn de grondleggers van de kwalitatieve methode van 'the Grounded Theory' (Forrester, 2010). Ze hebben beiden een verschillende achtergrond. Glaser's achtergrond is het hypothetico-deductief onderzoek. De achtergrond van Strauss is eerder het symbolisch interactionisme, waarin de rol van interpretatie centraal staat. Glaser en Strauss hebben samen de Grounded Theory ontwikkeld. Ze werkten aan een onderzoek dat het proces van sterven in een ziekenhuis onderzocht en twee jaar later publiceerden ze "the Discovery of Grounded Theory". Daarin lichtten ze deze nieuwe methodologie toe die ze in hun onderzoek gebruikten (Forrester, 2010).

De Grounded Theory methodologie is een kwalitatieve methode die ernaar streeft een theoretisch begrip van psychosociale fenomenen te verkrijgen; een theoretisch begrip dat in de data "gegrond" is (Glaser & Strauss, 1967). Grounded Theory vertrekt vanuit de data die men bij een aantal casussen verzameld heeft en probeert vanuit die data, via de logica van inductie, een theorie te ontwikkelen die past voor deze casussen. Deze theorie gaat enkel op binnen de context van de casussen en is dus niet generaliseerbaar. Wanneer onderzoekers via deze methode willen werken, hebben ze een zekere theoretische sensitiviteit nodig om categorieën en codes op te stellen. De onderzoekers coderen de data door ze in categorieën onder te verdelen tot er zich theoretische saturatie of verzadiging voordoet. Dit betekent dat nieuwe data geen nieuwe categorieën of onderverdelingen meer opleveren. Belangrijk bij de analyse is het reflecteren via memo's. De functie hiervan is het reflecteren over definities en concepten, het vergelijken van casussen en het beschrijven van nieuwe ideeën over de verzamelde data (Forrester, 2010).

Creswell, (vermeld in Devillé, 2008) beschrijft enkele kenmerken van kwalitatief onderzoek. Ten eerste is er de structurering en de inhoud van het waarnemen. Typisch voor kwalitatief onderzoek is verder dat de waarneming op een minder directieve wijze gebeurt, dit zorgt voor meer ruimte voor invulling door de onderzoekseenheden zelf. Dit wordt aangeduid met de term non-reactiviteit, met andere woorden de waarneming is in het begin - wanneer de data verkregen wordt - behoorlijk diffuus en algemeen. Geleidelijkaan zal de waarneming

gerichter verlopen om bepaalde hypothesen te kunnen toetsen. In dit onderzoek is er geen sprake van enige sturing of gericht stellen van vragen door de onderzoeker, daar de onderzoeker geen invloed kan hebben op wat er op het forum bericht wordt. Verder heeft kwalitatief onderzoek een holistisch en contextueel karakter. Het is een waarneming in het natuurlijk veld, er is geen experimenteel opzet. De onderzoeker vertrekt vanuit empathie en een open geest ten opzichte van de ervaringswereld en de zienswijze van de betrokkenen. Tot slot wordt er in kwalitatief onderzoek slechts een beperkt aantal proefpersonen opgenomen, waardoor het niet representatief noch generaliseerbaar is voor de totale populatie van jongeren (Devillé, 2008).

Dataverzameling

Voor het onderzoek van deze masterproef werd de inhoud van de posts van het internetforum op de website www.jeugdseksualiteit.be gebruikt als dataverzameling. Zoals eerder al aangegeven is het forum opgedeeld in een deel rond seksualiteit, een deel rond liefde en relaties en een off-topicgedeelte. Ik heb gekozen voor het gedeelte 'liefde en relaties', waarin ik het subthema verliefdheid zal bespreken. Binnen elk subthema kunnen jongeren zelf een topic aanmaken. Een topic is een verhaal/vraag/opmerking met een onderwerptitel. Andere jongeren kunnen dan binnen dit topic (onderwerp) antwoorden op elkaars posts. Een post of bericht is zo een antwoord binnen een topic. De data die gebruikt werden voor dit onderzoek betreffen alle berichten die gepost zijn onder dit onderwerp over een tijdsperiode van drie maanden (1/9/09 - 31/12/09). Door deze tijdafbakening gebeurde het wel eens dat er een topic vóór 1/9/09 werd aangemaakt en/of pas na 31/12/09 werd afgesloten. Hierdoor heb ik soms maar een deel van de posts onder een topic kunnen opnemen in de data, wat de verstaanbaarheid van de context soms bemoeilijkte; wanneer dit te moeilijk werd heb ik de posts niet opgenomen in de data om te grote subjectiviteit te vermijden. In het totaal bestaan de gebruikte data uit 32 topics met samen 281 posts. Deze kan u terugvinden op de bijgevoegde cd-rom (bijlage 3). De jongeren op het forum maakten gebruik van smiley's. Omwille van technische problemen zijn de smiley's moeilijk te ontcijferen en heb ik deze uit de data gelaten. Dit kan een beperking zijn aangezien 'emoticons' een meerwaarde zouden kunnen betekenen op vlak van het interpreteren van de data.

Er waren enkele topics die te ver van het thema afstonden om ze in de data op te nemen, deze heb ik dan ook buiten beschouwing gelaten (zie bijlage 2). Dit waren ondermeer oproepen van onderzoekers om mee te doen aan een onderzoek of topics over het thema echtscheiding van de ouders en problemen met broers of zussen. Tweemaal heb ik een topic niet gebruikt omdat de post met de inleidende vraag niet aanwezig was in het stuk data en dit nodig was voor de verstaanbaarheid. Hierdoor was het onmogelijk om de post te analyseren mits een groot gebrek aan context. In het totaal bedraagt de uitval negen topics bestaande uit 65 posts.

De onderzoeksgroep bestaat uit jongeren die actief zijn op het forum. Aangezien de berichtgeving op het forum anoniem gebeurt, is het niet mogelijk om meer beschrijvende informatie te geven over de onderzoekssubjecten. Het is echter wel mogelijk voor de jongeren om een profiel op te maken op de website waarin ze hun leeftijd en geslacht kunnen invullen. Om technische redenen en omwille van de vermoede onbetrouwbaarheid van deze gegevens zijn deze niet opgenomen in het onderzoek. De leeftijd van de doelgroep voor het forum ligt tussen de 13 en 24 jaar. Er is echter geen controle mogelijk dus kan deze leeftijd ook hoger of lager liggen. De steekproef is mede om deze reden niet representatief voor ‘de jongeren’. Het is een Belgische, Vlaamse website dus ga ik er van uit dat het grootste deel van de doelgroep Vlaamse jongeren zijn. Er is echter uit enkele posts, al dan niet rechtstreeks, af te leiden dat er ook Nederlandse jongeren deelnemen aan de conversaties.

“Sleutelhangers kan je bij de meeste kado winkels wel halen. Expo, Blokker etc. O wacht, weet niet of ze die in België ook hebben?”

“Ahaaa danku tussendoor MOoi dat je NE voorbeelden geeft, want BE daar komk ni vandaan”

Kortom, de leeftijd, het geslacht, etnische, religieuze achtergrond, seksuele geaardheid van de deelnemers aan dit onderzoek zijn allemaal zaken waar geen duidelijkheid over gegeven kan worden.

- Dataverwerkingmethode

De basis van de Grounded Theorie is het coderen van de data door het ordenen en reduceren van de data via codes (Devillé, 2008). Ik ben begonnen met het opstellen van concepten en categorieën vanuit de literatuur. Dit heb ik gedaan door de literatuur in een kader te plaatsen en vanuit dit raamwerk een boomstructuur op te stellen van codes (Zie bijlage 1). Tijdens het coderen vielen er veel zaken buiten dit raamwerk en heb ik een tweede structuur opgesteld met codes vanuit de data zelf. Op die manier kon ik nagaan wat de overeenkomsten zijn tussen de literatuur en de data; wat er vanuit de literatuur niet terug te vinden is op het forum en welke thema's er aan bod komen op het forum die niet in de literatuur terug te vinden zijn. In het totaal kwam ik aan 187 codes. Van de 1551 gecodeerde segmenten zijn er 545 ondergebracht bij de codes van de literatuur en 1006 bij de codes vanuit de data (zie bijlage 1). De structuur die u terug vindt in bijlage 1 is ontstaan tijdens het coderen en nadien niet mee aangepast. Tijdens het analyseren is de structuur die u in het hoofdstuk van de resultaten terugvindt ontstaan. In de resultaten worden enkel de meest relevante codes per thema beschreven, dit zijn niet alle codes. Voor de volledigheid kan u dus alle codes met frequentie terugvinden in bijlage 1. Echter hierdoor kunnen beide de structuren verschillen.

Data-analysetechniek

Voor de analyse van de data heb ik gebruik gemaakt van het programma MAXqda. Dit is een computerprogramma dat helpt bij kwalitatieve gegevensanalyse en om teksten systematisch te evalueren en te interpreteren. Het is ook een hulpmiddel om theorieën te ontwikkelen en de theoretische conclusies van de analyse te testen. Ik heb elke topic ingevoerd als tekstgroep. Deze heb ik vervolgens gelezen en telkens stukjes onder een code ondergebracht. Deze stukjes teksten worden dan 'gecodeerde tekstsegmenten'. Telkens ik een nieuwe code aanmaakte, werd er een memo aan gekoppeld. In deze memo beschrijf ik dan mijn omschrijving van de code. Als het een code uit de literatuur was, haalde ik de definitie uit mijn literatuurstudie. Als het om een code vanuit de data ging, probeerde ik te omschrijven hoe de jongeren op het forum dit thema verwoordden. Nadien ben ik begonnen met alle gecodeerde segmenten vanuit de data te analyseren en heb ik er die stukken uitgehaald die 'verliefdheid' in zijn essentie omschrijven. Vervolgens heb ik de codes uit de literatuur bekeken en geanalyseerd in welke mate deze overeenkomen met de literatuur. Tot slot heb ik

nog enkele randthema's die eveneens aan bod kwamen op het forum bekeken en beschreven, evenals de manier van communiceren tussen de jongeren.

Resultaten

Welke gegevens leveren de data zelf op ?

Als eerste zet ik de codes, die ik in de data teruggevonden heb, die in de essentie te maken hebben met verliefdheid bij elkaar. Het onderstaande schema geeft een overzicht van de belangrijkste concepten die de jongeren zelf benoemen rondom verliefdheid. Deze concepten komen voort uit een analyse van 251 gecodeerde segmenten uit de 1004 die onder "codes uit de data" komen. Dit is uiteindelijk maar 1/4de van de data. Dit wil zeggen dat er nog een heel aantal andere randthema's aan bod komen op het forum onder de categorie 'verliefdheid'. Deze thema's zal ik later in dit hoofdstuk verder uitwerken. Ik heb ervoor gekozen om de onderstaande concepten eerst te beschrijven omdat ze in essentie weergeven hoe jongeren naar verliefdheid kijken.

1. Vriendschap vóór verliefdheid

Er komen verschillende verhalen aan bod waarbij jongeren vertellen dat ze reeds een vriendschappelijk contact hadden met de persoon op wie ze later verliefd werden. Dit is dus een manier die de jongeren zelf aangeven om elkaar te leren kennen. De citaten zijn letterlijk overgenomen, ook als er schrijffouten of afkortingen gebruikt worden.

"Het begon dus allemaal met het leren kennen van mijn beste vriendin nu bijna een jaar geleden. (...) De dag er na spraken we mekaar terug op msn en hadden we het ineens over liefde. Voordat we het wisten hadden we allebei tegelijk gezegd dat we op mekaar verliefd waren."

Anderzijds geven ze elkaar ook de raad om eerst een vriendschappelijk contact op te bouwen als men verliefd is op iemand, om op die manier die persoon beter te leren kennen en dichter bij die persoon te geraken.

“Begin gewoon met vrienden worden, uiteindelijk vraag je of ze eens geen zin heeft je te zien draaien zoals hierboven vermeld of naar de cinema of iets gaan drinken.”

Er wordt ook aangegeven dat de grens tussen verliefdheid en vriendschap niet groot is.

“Het feit dat ze zegt dat ze je ziet als beste vriend is al goed, beste vriend ligt eigenlijk dichtbij een koppel zijnde (vertellen elkaar ook alles en komen heel goed met elkaar overaan) Beste vrienden kunnen snel koppels worden, ik zou gewoon doen zoals je ervoor aan het doen was en afwachten.”

“Soms ligt het gevoel van een hechte vriendschap en verliefdheid heel dicht bij elkaar. De ene interpreteert dat ene gevoel als een heel hechte vriendschap, terwijl de andere misschien direct al over verliefdheid zou spreken.”

2. Contact leggen

Enkele topics handelen over het contact leggen met de persoon op wie je verliefd bent. De jongeren vragen op het forum aan elkaar of er iemand tips heeft hoe je dat moet doen.

“mijn vragen zijn nu eig: hoe laat ik het meisje stiekem weten dak ik gevoelens heb voor haar? hoe versier ik haar? waar date je het best?”

“Goe gespek met haar hebben en je situatie nog eens duidelijk maken dat je echt gevoelens voor haar hebt enzo, da je gerust vrienden wil blijven maar da je wil weten of er iets wederzijds kan zijn.”

Deze code is op basis van de vragen die gesteld werden en tips die gegeven werden opgedeeld in de volgende subcodes:

2.1 Algemene tips: Dit zijn tips die jongeren aan elkaar geven. De tips hebben in het algemeen betrekking op contact leggen. Ze zijn eerder op de persoonlijke situatie van deze

persoon gericht. Meestal gaat het hier om een topic waarin iemand zijn verhaal vertelt en vraagt: “wat moet ik nu doen?”

“Geduld is hierbij de enigste optie, kan lang duren maar moet je erbij nemen, negeren zou ik zeker niet doen anders denkt ze dat je geen interesse meer zou hebben.”

“Toon interesse in haar, probeer een beetje dingen uit te zoeken dat jullie gemeen hebben. Spreek een keer met haar af samen met jullie vrienden. Zodat ze gaat zien hoe je echt bent”

2.2 Samen dingen doen: Zowel vanuit de verhalen van de jongeren zelf als vanuit antwoorden op de vraag “hoe leg ik contact”, komt naar voor dat samen uitstapjes maken een manier is voor jongeren om contact te leggen met de persoon waarop ze verliefd zijn.

“Goed, dus hadden we die dag afgesproken om een paar dagen later eens samen te gaan zwemmen en iets te starten tussen ons.”

2.3 Flirten: Hiermee wordt bedoeld; gedrag dat zich bevindt op de grens tussen vriendschap en verliefdheid en/of seksuele aantrekking. Ik gebruik bovenstaande beschrijving op basis van de manier waarop de jongeren zelf over flirten praten. Dit komt evenwel niet overeen met de beschrijving die terug te vinden is in het online Van Dale woordenboek (2011) : ‘zich versierderig gedragen zonder serieuze bedoelingen’. Immers er zijn geen directe aanwijzingen dat de jongeren die het woord ‘flirten’ op het forum gebruiken dit zonder serieuze bedoelingen doen.

“Hééj! Sinds een jaar zit ik in een schaatsclub en er zit 1jongen van mijn leeftijd ook in. Hij moet vaak lesgeven aan mij en hij flirt dan enorm met mij; hij raakt me heel de tijd aan en komt altijd zo dicht mogelijk. Hij daagt me eigenlijk heel de tijd uit.”

Over hoe dat flirten dan juist gaat, worden er vragen gesteld en tips gegeven aan elkaar.

“Nu wil ik hem via facebook wel een uitdagend berichtje sturen, maar wel subtiel... héél subtiel, hij mag het doorhebben, maar het mag er niet vingerdik opliggen. Maar

ik weet eigenlijk absoluut niet wat ik erin moet zetten... Iemand suggesties?"

2.4 Lichamelijk contact leggen: Deze subcode spreekt voor zich, letterlijk lichamelijk contact maken is een manier die vaak voorkomt in de verhalen over contact leggen met elkaar.

"Tijdens het leren zei ik eens dat ze een kusje kreeg als ze een oefening van de eerste keer zelf juist kon oplossen zonder mijn hulp."

"ik zocht meer en meer toenadering bij hem en op een keer tijdens een praktijkles gaf hij mij achter het muurtje een dikke knuffel."

2.5 Intieme dingen delen: Bij de manier van communiceren tussen verliefde mensen worden er vaak intieme zaken gedeeld. Alleen al maar het vertellen dat je verliefd bent is al heel intiem.

"we vertelden over onze liefdes, want blijkbaar hadden we allebei iemand op het oog. ik vertelde hem dat mijn "liefde" wist over mijn gevoelens en dat ik hoopte dat het zou werken tussen ons."

2.6 Waar kom je ze tegen?: Deze subcode is ontstaan uit een gelijknamig topic dat op het forum gepost was.

"Je hoeft niet persé uit te gaan om mensen tegen te komen (vaak kom je er bovendien mensen tegen die enkel op zoek zijn naar een éénmalig iets.) Maar een hobby, sport, op school, vrienden van vrienden, ... Soms op een plek waar je het minst verwacht"

2.7 Openingszinnen: Er wordt gepolst op het forum wat een goede openingszin is om een gesprek te beginnen. Enerzijds worden er wel tips gegeven, anderzijds geven anderen aan dat ze niet zo te vinden zijn om aangesproken te worden via een openingszin.

"vraag eerst of ze alleen hier is. (ik ga niet naar fuiven, enkel festivals en optredens) en zeg dan zo iets van ja ik zag je staan en vond u wel knap ofzo."

“Kwam er al eens een jongen naar je toe met de openingszin: “deed het pijn toen je uit de hemel viel?” aaah, mensen! Zoek toch een leven als je zo’n openingszin gebruikt”

2.8 Alcohol: Dit bevordert het sociaal worden en contact leggen met potentiële partners. Hier en daar komt er een tip om alcohol te gebruiken als hulpmiddeltje maar over het algemeen volgt er veel protest op dit soort tips.

“heb zowat elke keer met een gewest weekend een vriendin gehad, of gewoon op vakantie; En alcohol is ook een bevorderende sociale factor. En uw reden van: “ik ben nu 16 (bijna 17) en heb daarom ook geen zin om uit te gaan” Snap ik niet helemaal, dat is de beste manier om socialer te worden (al dan niet alcohol) Zo is het bij mij ook gekomen.”

“Meiden straalbezopen voeren om dan je kans te wagen... zelf strontzat zijn om 'bij een griet te geraken' vind ik allemaal trieste zever.”

3. Verliefdheid

Onder deze code zitten de tekstsegmenten die puur de ervaring van het verliefd-zijn beschrijven, los van het feit of dit binnen een relatie is of de verliefdheid al dan niet wederkerig is. Om een antwoord te geven op de onderzoeksvraag wil ik hieronder een beeld schetsen wat jongeren delen met elkaar, met welke vragen ze zitten en hoe ze omgaan met verliefdheid. Zoals de jongeren zelf aangeven, iedereen kent het maar het kan op verschillende manieren ontstaan.

“Ik ben al een paar keer verliefd geweest. Enja iedereen kent et! Soms is de persoon waarop je bent niet op jou! Ik heb dat veel!”

“Wat avontuurlijk experimenteren. Dan gaan ze een beetje meer open staan tegenover die dingen... misschien worden ze zelfs verliefd. Hoewel, ik moet zeggen dat het voor mij wel een beetje anders gegaan is. Ik werd eerst verliefd vooraleer de experimentatie kwam.”

De code verliefdheid wordt opgedeeld in verschillende subcodes om de beschrijving die de jongeren eraan geven beter te kunnen exploreren. De volgende subcodes worden gegeven.

3.1 Verlangen: De jongeren op het forum geven een gevoel van verlangen om dicht bij elkaar te zijn als typisch kenmerk van het verliefd zijn.

“als ik dan thuis kom van het weggaan dan mis ik hem wil ik bij hem zijn en hem knuffelen en kussen..”

3.2 Fantaseren: Ze gaan zich overgeven aan verbeelding, fantasie, dromen. Over de inhoud van die fantasie wordt in deze posts geen beeld gegeven.

“Ik begin te blozen als ik zijn naam hoor, begin te fantaseren”

“onze gedachten kloppen, we denken hetzelfde over de dingen, we hebben dezelfde dromen en vullen elkaar perfect aan.”

3.3 Gevoelens: Bij het analyseren van deze subcode wordt het interessant. Er zijn zoveel verschillende manieren waarop de jongeren over gevoelens praten. De inhoud of een goede definitie van ‘gevoelens’ wordt door niemand gegeven. Maar de jongeren schrijven dat die gevoelens bepaalde eigenschappen hebben en dat je daar verschillend mee kan omgaan, zoals ze “weg werken” of ze “verwijderen”.

“Even later kreeg ik te horen dat die jong niks voor haar voelt en achter iemand anders aanloopt. Zij was gebroken van dat nieuws en had besloten om haar gevoelens weg te werken dus.”

“Wel om die gevoelens te verwijderen bestaat er natuurlijk niet zoiets als een aan/uit knop maar goed”

Zo wordt er ook beschreven dat je gevoelens die weg waren, kan terughalen. Het lijkt alsof deze persoon ook wil aangeven dat er voelbare en niet voelbare gevoelens zijn.

“Ook heb ik haar gevraagd of ze het wil overwegen om haar (voelbare) gevoelens voor me terug te halen, samen met enkele feiten die haar normaal gezien moet doen beseffen dat ze weldegelijk iets voor me voelt.”

Er wordt aangegeven dat gevoelens niet altijd exclusief zijn. In het eerste voorbeeld wordt dit letterlijk gezegd, in het tweede voorbeeld wordt er een verschil gemaakt tussen ‘gevoelens’ als ‘houden van’ en ‘verlangens’.

“Het zit zo dat m'n vriendin zowel gevoelens voor mij heeft als voor een ander.”

“mijn gevoelens voor mijn vriend zijn onbreekbaar, ik hou erg veel van mijn vriend, heel veel!! maar ik verlang naar die andere jongen kan iemand me helpen?”

Tenslotte beschrijven ze gevoelens op twee verschillende manieren. Sommige eerder als een emotionele toestand...

“ik voelde me goed bij hem en ik besloot het erop te wagen.”

“tot plots voelde ik mij meer dan alleen vriendschappelijk aangetrokken tot hem.”

...andere eerder als lichamelijke sensaties, wat ons meteen ook bij de volgende subcode brengt.

“Dan voel ik het gwn in men hele lichaam.”

“Als ik hem zie, voel ik vlindertjes enal vn die dingetjes”

3.4 Fysieke gevolgen: Jongeren worden ook lichamelijk van alles gewaar als ze verliefd zijn.

“en als ik met hem heb afgesproken begint mijn hart als een razende harder te slaan bij elke seconde”

3.5 Doen: Jongeren geven aan dat verliefdheid soms zo sterk kan zijn dat het hen dingen laat doen, dingen die ze vaak zelf niet begrijpen.

“Ik was zo verliefd, dat ik met hem naar bed was gegaan.”

“Maar op momenten dat hij zoiets zegt trek ik mij altijd terug dan ga ik weer wat afstandelijker doen... en dan telkens na een paar dagen lok ik dat precies terug uit... Maar elke keer als hij een move maakt, klap ik weer dicht...”

3.6 Denken: Er wordt verschillende malen geschreven dat men veel denkt aan de persoon op wie men verliefd is en/of aan momenten die ze samen beleefd hebben.

“Als ik verliefd ben op iemand (zoals nu) kan ik aan niets anders meer denken dan hem.”

“Ze zei me ook 's avonds dat die dagen onvergetelijk zijn voor haar, zelfs nu denkt ze er nog geregeld aan terug.”

3.7 Onzekerheid: Verliefdheid gaat niet enkel gepaard met leuke gevoelens, het brengt ook een onzekerheid met zich mee. In de berichten op het forum komt de onzekerheid over eigen aantrekkelijkheid, interessant genoeg zijn, naar voor.

“onlangs heb ik een meisje leren kennen (marieke). ik ben tot over mijn oren verliefd op haar en wil haar dus uitnodigen voor een date. maar weet totaal niet hoe ik eraan begin (op de date zelf dan) ik ben ook een beetje zwaarlijvig, waardoor ik heel onzeker ben...”

Maar veel vaker komt de onzekerheid over de gevoelens van de partner aan bod. Ze zoeken bevestiging dat de partner wel degelijk oprecht verliefd is. Dat is iets waar men geen controle over heeft en net dat brengt blijkbaar veel onzekerheid teweeg.

“M'n vriendin heeft me gezegd dat alles goedkomt, maar ik ben er toch nog niet volledig van overtuigd. Ik wil er écht voor zorgen dat ze overtuigd is van bij mij te blijven”

“Nog nooit heb ik een berichtje ontvangen waarbij ze zegt dat ze me mist, ook al zien we elkaar geregeld een weekje niet. Ook heeft ze me nog nooit uit haarzelf gezegd dat ze van me houdt. Nog nooit heeft ze me ook es gebeld, of gewoon gevraagd of we elkaar kunnen zien. Ik begin er echt mee in te zitten.”

3.8 Twijfel over de relatie/gevoelens: Er worden regelmatig vragen gesteld op het forum over twijfels. Dit kan gaan over twijfels van de partner, wat dan aanleunt bij die onzekerheid, of over twijfels van de persoon zelf. ‘Gevoelens’ is een moeilijk te vatten begrip en net daardoor gaat men hieraan twijfelen.

“maar is dit wel échte liefde??”

“Mijn ex en ik zijn terug samen maar dat ging niet zomaar. Ik bedoel....het is niet dat we zomaar de draad terug oppakten nee eerst waren er gesprekken over mijn twijfels en het feit dat we beiden besloten het rustig aan te doen”

4. Verliefd op een ander dan de partner

Er komen af en toe verhalen naar boven waarbij één van de twee partners verliefd is op een andere persoon. Deze verhalen komen aan bod op het forum zowel vanuit de kant van degene die verliefd is als vanuit de kant van de bange partner.

“ik heb al enkele jaren een relatie met een jongen waar ik heel gelukkig mee ben en hem heel graag zie... nu heb ik al iets meer dan een jaar gevoelens voor een andere jongen, soms gaan de gevoelens weg en dan komen ze weer terug. ik kan die jongen maar niet weg krijgen uit mijn hoofd (...) kan iemand me helpen?”

“Het zit zo dat m'n vriendin zowel gevoelens voor mij heeft als voor een ander. Ze had donderdag gezegd dat ze wat afstand wou tot woensdag. Ik kon het al niet meer aan na

3 dagen om niets van haar te horen. Ik was eigenlijk heel onzeker over wat er ging gebeuren.”

5. Liefdesverdriet

Liefdesverdriet kan gaan over een verliefdheid die niet wederzijds is of een relatie die verbroken wordt. Het neemt verschillende vormen aan en men gaat hier verschillend mee om. Het forum wordt door de jongeren gebruikt om hun hart te luchten, hun verhaal te kunnen vertellen, maar ook om te vragen hoe ze dat juist moeten doen, dat “verwerken”. Ze vragen ook soms of het wel normaal is hoe ze hiermee omgaan. Hieronder een opvallend voorbeeld van een dertienjarig meisje:

“Ik ben al een paar keer verliefd geweest. Enja iedereen kent et! Soms is de persoon waarop je bent niet op jou! Ik heb dat veel! Maar mijn probleem nu is dat ik nooit echt geweend heb voor de persoon waarop ik ben. Het deed wel natuurlijk veel pijn! Zo veel pijn dat ik hem niet wou zien op school! Maar soms hoor ik dan van mijn vriendinnen dat ze geweend hebben voor die persoon waarop ze zijn. Maar is dat wel normaal dat ik nooit echt heb geweend voor een jongen?”

Deze code is opgedeeld in een aantal subcodes die in meerdere berichten terugkomen.

5.1 Hoop: Wanneer ze over hun liefdesverdriet praten, eindigen de posts vaak met een uiting van hoop dat het terug goed komt. In de antwoorden die door de andere jongeren worden gegeven is een overtuiging terug te vinden dat je beter geen hoop hebt.

“Hij vond het heel lief en hij wist het nog niet helemaal, dus hij deed zoals hij normaal deed tegen mij, gewoon heel lief. Dat gaf me toch wel weer hoop en toen die vrijdag, was ik weer bij hem en deed hij ook heel lief, alleen toch iets anders.”

“geen illusies anders ga je teveel verwachten en wordt verwerken wel enorm moeilijk.”

5.2 Spijt: Hieromtrent zijn er enerzijds verhalen over spijt met betrekking tot het beëindigen van een relatie of zaken die men deed vanuit verliefdheid. Anderzijds vinden we, in de

antwoorden van jongeren op de vraag “wat moet ik doen?”, de waarschuwing dat ze wel eens spijt van hun beslissing zouden kunnen hebben. Dit gaat vaak over het al dan niet beëindigen van de relatie vanwege een verliefdheid op iemand anders.

“En ik heb er dus ook achteraf heel veel spijt van dat ik dat heb gedaan in mijn verleden met die andere 2 jongens. Ik had het al een beetje, maar toen drong het helemaal tot mij door.”

“nja ik kan je natuurlijk niet tegenhouden, ik ga je alleen nog zeggen dat je ook moeten denken aan later. Mensen doen soms dingen waar ze achteraf heel veel spijt van krijgen.”

5.3 Kwaadheid: Dit is een emotie die een aantal keer beschreven wordt in de verhalen rondom liefdesverdriet. Het is ook een emotie die erkend wordt door de andere jongeren die op deze berichten antwoorden.

“Ze is verliefd op hem...daar kun je jammer genoeg niks aan doen. Ik begrijp hoe kwaad het je maakt en hoe oneerlijk het is dat je moet onderdoen in zekere zin voor iemand die het niet waard is.”

5.4 Verdriet: Het zit in het woord “liefdesverdriet” en is dus de meest voorkomende emotie in de verhalen. Onder deze subcode zijn ook alle segmenten waarin ‘het gekwetst zijn’ voorkomt mee gerekend.

“In die tijd heb ik heel slecht tot niet geslapen, ben ik afgevallen omdat bijna ik geen hap door mijn keel kreeg, had ik huilbuien, wisten mijn moeder en mijn zus niet meer wat ze met mij aan moesten, en ging ik niet meer naar school.”

5.5 Verwerking: De vraag rees op het forum hoe je een breuk in de relatie en het bijhorende liefdesverdriet verwerkt. Daarop volgen verschillende reacties maar allen in dezelfde lijn. Er wordt verschillende malen aangeraden om afstand te nemen van de ex-vriend of ex-vriendin, zich niet af te sluiten van de buitenwereld en contact op te nemen met vrienden om te praten of de zinnen te verzetten.

“Wat voor mij persoonlijk heeft geholpen is om echt alles wat ik van haar had ook meteen weg te doen. Zodat je niet meer elke keer aan haar wordt herinnerd als je bijv. haar foto ziet. En ik ga altijd op zoek naar de negatieve dingen aan haar (want die zie je vaak pas achteraf).”

“Gewoon wat feestjes doen met vrienden, en er over praten met anderen en is goe roepen of blijven.”

6. Conclusie.

Het meest opvallende is de manier waarop de jongeren naar de ‘gevoelens’ kijken en dat ze allen ongeveer dezelfde manier aangeven van het verwerken van liefdesverdriet. Ook de onzekerheid en twijfel met betrekking tot de oprechtheid van de gevoelens van de partner is iets dat in het oog springt. Deze onzekerheid komt later in deze masterproef opnieuw naar voren in het randthema ‘jaloerie’ dat 167 gecodeerde segmenten telt. We kunnen vermoeden dat deze onzekerheid een deel is van de onzekerheid die kenmerkend is voor de leeftijdsfase van de adolescentie. Anderzijds rijst de vraag of dit net niet eigen is aan verliefdheid op zich?

Wat kom ik tegen vanuit de literatuur?

Ik heb eveneens bestudeert in hoeverre de gegevens op het forum overeenkomt met wat ik in de literatuur heb teruggevonden. Dit heb ik gedaan aan de hand van een boomstructuur van codes die ik heb opgesteld vanuit mijn literatuurstudie. Een deel van deze codes waren terug te vinden in de data en een deel niet. De structuur met frequenties kan u terugvinden in bijlage 1. Ik beschrijf hieronder enkel de codes die ik het vaakst tegenkom in de verhalen van de jongeren.

1. Spanning in het gezin door verliefdheid:

Liefdesrelaties kunnen een oorzaak zijn van spanningen in het gezin (Laursen, vermeld in Furman en Shaffer, 2003; Smentana, vermeld in Furman en Shaffer, 2003). Vaak hebben ouders en jongeren andere verwachtingen hierrond.

“ik werd verteld dat hij geen partij is voor mij terwijl ik hem al opgegeven had. ze waren razend omdat ze niet wisten dat ik een “lief” had. hun vertrouwen was geschonden vonden ze.”

2. Herstructurering van de band met de ouders is belangrijk:

Ouders kunnen blij of fier zijn op hun tienerdochter of –zoon die een liefdesrelatie heeft, maar tegelijkertijd bang zijn voor de risico's. Het lijkt erop dat deze ambivalente gevoelens kunnen leiden tot het (nodige) herstructureren van de relatie tussen de ouders en de jongeren (Furman & Shaffer, 2003).

“Wel, het is normaal dat je vader je vriend wantrouwt na die historie. Mijn vader was er ook niet zo mee opgezet toen ik vertelde dat mijn vriend en ik terug samen zijn maar ja...natuurlijk weet mijn vader niet wat er precies gebeurd is en kent ie de kleine details niet dus ergens wel normaal dat het hem raar lijkt. Hij zegt er niks op...enkel dat ik oud genoeg ben en ie er niks aan kan doen en voor de rest wnr ik weg ga of bij hem logeer krijg ik enkel “ok wnr ben je terug thuis” te horen...”

3. Verlengde exploratie en uitgestelde binding/ verliefdheid zonder binding:

In de huidige tijdsgeest is volgens Van Der Most (2004) uitgestelde binding en verlengde exploratie te merken, wat betekent dat de jongeren een langere fase van identiteitsexploratie ervaren. Hierdoor is er langer ruimte voor verliefdheden zonder binding. Dit komen we enkele malen tegen in de verhalen van de jongeren. Een eerste voorbeeld is de manier waarop iemand een tip geeft in verband met het verwerken van liefdesverdriet. Het tweede voorbeeld is een jongere die aan het woord is over zijn relatie. In beide voorbeelden is er een gevoel van exploratie en verliefdheid zonder binding te merken.

“Gewoon verder gaan met wat je daarvoor deed. Eens was er toch ook een tijd dat je prima kon vinden zonder haar”

“ik heb mijn vriendin al 3 keer bedrogen 2 keer met seks ende andere gewoon lol maken er was een limiet zeg maar maar toch heb ik gedaan wel ik had gewoon zin in iemand anders ik ben jong en experimenteer graag met anderen (...) ik heb gezegd het geeft mij een schuldig gevoel maar bon ja tis gebeurd je leert van je fouten beter dat ik het nu de dan als ik getrouwd ben ofzo .”

4. Dating:

Respectievelijk ‘status in de groep’ en ‘vrijtijdsbesteding’ komen in de data naar voor als belangrijke redenen voor dating, deze komen het meeste aan bod op het forum. De andere redenen zoals geborgenheid, steun en affectie komen ook voor maar in mindere maten.

“Mensen kussen één keer met iemand van hetzelfde geslacht en dan zijn ze trots dat ze zichzelf bi kunnen noemen.”

“heb zowat elke keer met een gewest weekend een vriendin gehad, of gewoon op vakantie”

Zowel de persoonlijkheid als het uiterlijk wordt belangrijk gevonden, hoewel het uiterlijk vaker aan bod komt.

“Ze ziet er nu eenmaal heel erg goed uit, waardoor jongens zeker en vast interesse zullen tonen”

“Mijn vriendin is een droommeisje. Ze is niet alleen mooi, maar ook slim (studeert geneeskunde) en vooral heel erg lief en sociaal.”

5. Liefdevolle vriendschap en verliefdheid (Graham, 2004):

Zowel kenmerken van een liefdevolle vriendschap als kenmerken van verliefdheid komen duidelijk naar voor in de data. In verband met liefdevolle vriendschap komt vooral het cognitieve aspect naar voren, maar ook het begrip dat verlies soms mogelijk of zelfs nodig is.

“Het zwemmen ging nog door, maar hadden toen niks begonnen. We hadden besloten om het even te laten rusten en daarna zien of ze terug verliefd zou worden. Zo wisten we dan ook direct of het een bevestiging was de eerste keer of niet.”

“hij vertelde me eerlijk en rechtuit hoe de vork in de steel zat en biechtte op dat hij nog gevoelens voor haar had. ik maakte het uit en keek vanaf toen de kat uit de boom (...) nuja, het werd vakantie, en alles werd stil. mijn gevoelens temperden (ik ben echter altijd van hem blijven houden) en stillaan zette ik die roze bril af en leerde rationeel nadenken.”

Maar ook het irrationele en emotionele van wat volgens Graham ‘verliefdheid’ heet, komt uitvoerig aan bod.

“als die player het echt op dat meisje gemunt heeft en haar kost wat kost wil binnendoen kan ze alsnog gevoelens ontwikkelen...dat is iets waar niemand wat aan kan doen ook al weet je dat de ander slecht voor je is”

6. Verliefdheid wordt geleerd via vriendschap (Furman, 2002):

Dit is iets wat kan afgeleid worden uit de data. Het volgende voorbeeld komt uit het topic van een jongen die een vriendschap met een meisje heeft die nogal veel kenmerken van een relatie vertoont. Vooral de exclusiviteit van de vriendschap en de positie die de vriend krijgt om zich te onderscheiden van gewone vrienden. Het zou kunnen dat dit een voorbeeld is van hoe jongeren via vriendschap een relatie leren aangaan.

“Zondag zei ze me ineens, nadat ze klaar was met leren, dat ze zich ergert aan een paar karaktertrekken van me (bv. dat ik altijd de deur openhoud voor mensen enzo). Ik heb er niks op tegen dat ze me dat zegt, maar de toon waarop ze het deed was alles behalve aangenaam te noemen. Daarnaast begon ze naderhand vanalles te zeggen over onze vriendschap. Dat ze me niet meer wou als haar beste vriend, dat ze me enkel als een gewone vriend verder wil zien, etc etc. Wat ze allemaal zei over onze vriendschap heeft me zwaar gebroken gehad en ook enorm veel pijn gedaan. Gelukkig had ze het later die dag wel nog door dat je een beste vriend niet zomaar kunt zien als een gewone vriend, dus ze ziet me wel nog altijd als haar enige beste vriend. Ik had het haar ook eerlijk gezegd

maandag dat ze me daarmee flink gebroken heeft en daardoor zit ze nu sindstoen iedere dag sorry te zeggen en me duidelijk proberen te maken dat ze me echt niet kwijt wil en nog steeds super graag heeft.”

7. Blinde liefde (Willi, 1996):

De blinde liefde die ons engageert en de terughoudendheid van een relatie na een breuk waarover Willi praat, komen voor in enkele berichten. In het eerste voorbeeld zien we hoe deze jongen nog steeds geëngageerd is om het meisje te overtuigen van haar gevoelens voor hem. In de het tweede voorbeeld wordt de terughoudendheid van een meisje getoond, die na een breuk opnieuw een relatie aangaat.

“Alleen blijf ik het raar vinden dat ze niet wil beseffen dat ze iets voelt voor me, want soms geeft ze me zo'n blik naar me waaruit je weldegelijk kunt zien dat ze verliefd is..”

“Hij lijkt het wel te begrijpen dat k niks overhaast wil doen en wil me toch blijven zien en stuurt me dagelijks smsjes maar ik heb het gevoel dat ik het nog ga verpesten door kwaad te blijven op hem en een zekere afstand te houden want de laatste tijd vraagt ie me of ik nog wel van hem hou....”

8. Verstoorde vormen van verliefdheid (Willi, 1996):

Het symbiotische -, zuchtige - en narcistische verlangen komen terug in de data, vooral het laatste. Bij deze eerste vorm is er een regressie naar het gevoel van de twee-eenheid tussen moeder en kind. Wanneer de persoonlijkheidsstructuur niet voldoende is uitgebouwd, is het gevaar reëel dat de verworven zelfstandigheid en zelfverantwoordelijkheid wordt opgeheven of blijvend wordt ondermijnd. Men gaat dan extreem afhankelijk worden van de partner. Naar mijn inziens kan dit zich ook uiten in een extreme jaloezie om de partner bij zich te houden.

“Als ze terugkomt van een fuif heeft ze weer nieuwe vrienden bij op netlog, of krijgt ze weer reacties dat ze mooi is. Op dat moment begin ik écht te koken, en heb al meermaals moeten zeggen dat ze moeten zwijgen en ik hun anders wel weet te vinden.”

De tweede vorm houdt het verborgen zuchtig verlangen in om gebruikt te worden. Het zijn vaak vrouwen bij wie liefde gelijk staat aan pijn en lijden.

“Een “player” herken je toch direct. Je weet dan toch ook wat de gevolgen kunnen en zullen zijn? (...) Het meisje is dan zelf niet slimmer, want bij deze persoon zul je zeker in het echt ook kunnen zien wat voor iemand het is.”

Het narcistische verlangen is het verlangen om anderen verliefd te laten worden op hen. Ze gaan in op de grote liefde van de ander maar haken na een periode van intense verliefdheid af.

“En toen had ik ook zoiets, als ik niet bij hem was, wou ik bij hem zijn en als ik bij hem was, wou ik weer ni bij hem zijn. Enja daardoor is het dan uiteindelijk stuk gelopen, en het rare is dat ik daar echt kapot van was, ook al wist ik maar al te goed dat het allemaal mijn fout was.

9. Hunkeren (Willi, 1996):

Zowel het fundamenteel hunkeren als het hunkeren naar levensgemeenschap komen aan bod in verschillende berichten, waarvan vooral het hunkeren naar levensgemeenschap. Van het fundamentele hunkeren vind ik vooral voorbeelden vanuit het hunkeren naar geborgenheid.

“Dus dat ze zich geen leven kan en wil voorstellen zonder mij, dat ze zich alleen bij mij helemaal zichzelf kan zijn, dat ze zich altijd zo goed voelt als ze bij me is, dat ik haar altijd terug goed gezind kan maken als er iets scheelt, etc etc.”

Het hunkeren naar levensgemeenschap komt voor in de vorm van loyaliteitsconflicten en huisje/tuintje willen.

“ik heb de plannen om onmiddellijk na het einde van het schooljaar met hem weg te vluchten. hij heeft van zijn 15 jaar alle tijd benut om te werken en heeft een redelijk hoopje gespaard, hij weet van mij dat ik zero, nul, noppes op zak heb, ik leef volledig van mijn ouders.”

Ook het eenzaam hunkeren voorafgaand aan een relatie is terug te vinden.

“Ikzelf was op mn 21ste samen met mn eerste vaste vriend. Ik zat er ook heel hard mee in, en geloofde niemand toen die zeiden dat de ware wel ging komen.”

10. Nijd van de buitenwereld (Kernberg, 1995):

De nijd vanuit de buitenwereld naar het koppel toe, waarbij het verschil tussen referentiekaders van de ouders en het koppel naar voren komt, vind ik terug in de data.

“thuis vertelde ik het niet. ik was er 100% zeker van dat ze het niet zouden goedkeuren en me zeker naar een andere school zouden sturen als ze erachter kwamen. (...) ik werd bang, omdat mijn ouders niet zo tuk zijn op jongens in huis en al zeker niet op hem, waarom wist ik ook niet.”

11. Groeien in verliefdheid (Freud, 1905):

Freud heeft het over verliefdheid als een verworvenheid die groeit; dit wordt meermaals door de jongeren zelf ook aangehaald.

“Je bent nog jong en de term liefde wordt nu nog heel anders ingevuld voor je dan over pakweg 3-4 jaar”

“Wat ik toen als mijn beste vriendin zag bleek al een hele tijd verliefd op me te zijn. Maar doordat ze toen steeds bij me wou zijn enzo werd het voor mij allemaal een beetje veel. Toen ze de hoop een beetje opgaf en me gewoon weer net zo vaak zag als al haar andere vrienden was het voor mij een stuk makkelijker en ben ik zelfs verliefd op haar geworden.”

12. Narcistische verliefdheid (Heuves, 2004):

Maar ook Heuves' theorie dat verliefdheid ontstaat door wat verloren is gegaan, is terug te vinden in de data, vooral in het narcistische/egoïstische van de jeugdliefde. De puber merkt bij zichzelf een tekort dat hij in de geliefde weerspiegeld ziet. De eerste liefde van de

adolescent is daarom vaak narcistisch en egocentrisch. Bij deze relaties gaat het meer om het eigen gevoel dan om de andere, men gaat een relatie uitproberen zonder zich echt om de andere te bekommeren.

“Nu ja, moest het in mijn geval zijn, kmoet geen meisje hebben waar een ander heeft aan/ingezet en zenne...”

13. Liefdesverdriet:

Dit onderwerp komt met 86 segmenten uitvoerig aan bod op het forum. Alle subcodes komen meermaals naar voor: afwijzing, ontrouw, het beter leren kiezen van een volgende partner en leren omgaan met gevoelens/coping. Net zoals bij de codes vanuit de data met betrekking tot verliefdheid, omvat dit een groot deel van de data, dus is het een belangrijk thema. Ik ga hier uitvoerig op in.

Afwijzing is iets wat menig adolescent mee te maken krijgt. Men wordt verliefd maar het blijkt niet wederzijds te zijn. Daardoor ontstaat liefdesverdriet.

“Nou was ik daarna nog verliefder dan ik al was, en ben ik nog een keer na een dikke 2 maanden met hem naar bed geweest. Toen ben ik op vakantie gegaan, en wat was er gebeurt; Hij had ineens een relatie met een meisje! Ik heb me toen zo down gevoeld, maar het was een van mijn beste vrienden en heb hem niet laten vallen. Maar ik heb me er bij neergelegd, en voelde me best wel gebruikt.”

Ontrouw is eveneens een thema dat regelmatig aan bod komt. Dit leidt tot een nog sterkere vorm van liefdesverdriet. Ik illustreer het hier met een voorbeeld maar op dit thema kom ik later nog terug omdat het onder het onderdeel jaloezie ook nog aan bod komt.

“Ik heb medelijden met je vriendin. Het is zo vernederend...En dan niet 1 maar 3 keer....hoe kun je haar zoiets aandoen? Het kan best zijn dat je af en toe zin hebt in een ander en jong bent en fun wilt in het leven....Maar blijf dan gwn lekker vrijgezel en flirt erop los in plaats van een serieuze relatie aan te gaan en dat meisje keer op keer te kwetsen.”

Barber (2006) beschrijft dat een breuk, en het leren omgaan met de breuk kan helpen om inzicht te verwerven in het zoeken naar een meer compatibele en steunende partner. Dit is terug te vinden in de data.

“Van je fouten leer je. Zeker op jou/onze leeftijd is het heel normaal om fouten te maken. Bij een volgende relatie zullen dit soort fouten niet meer gebeuren, en maakt de relatie dus al een stuk beter.”

“In het begin zat ik er ook mee in, maar nu denk ik dat ik eigenlijk gewoon snel doorhad dat het uiteindelijk niets kon worden, toch niets serieus althans”

Hij beschrijft ook dat liefdesverdriet helpt bij het leren omgaan met de moeilijke gevoelens die hiermee gepaard gaan en bij het aanleren van coping mechanismen.

“Er zullen wel nog mensen zijn die al een relatie achter de rug hebben en misschien kunnen die mij raad geven. Liefst van al zou ik hebben dat het goed komt, maar ik mag mij geen illusies maken.”

Conclusie.

Over het algemeen komen de codes die aansluiten bij de ideeën van Graham en Willi het sterkst naar voren samen met de codes rond verliefdheid. Aangezien dit een kwalitatief onderzoek is waarbij men geen informatie heeft over de respondenten en geen controle over de data (in die zin dat het bijvoorbeeld geen gerichte interviews zijn) wil dit niet zeggen dat er voor deze gegevens meer evidentie is. Toch is het een interessant gegeven dat kan worden meegenomen in vervolgonderzoek. Daarnaast is het duidelijk dat met 545 gecodeerde segmenten van de 1551 in totaal, de literatuur slechts een deel ondervangt van de leefwereld van de jongeren. Er leeft duidelijk méér onder de jongeren. Bijvoorbeeld liefdesverdriet komt wel voor in de literatuur maar zoals u kon merken heb ik hier weinig over geschreven in de literatuurstudie. Dit komt omdat ik dit thema miste bij de teksten die ik las van de zeven belangrijke auteurs die ik uitwerkte in mijn literatuurstudie. Toch valt het op dat liefdesverdriet met zijn belangrijke subthema's als afwijzing, ontrouw, jaloezie en coping, een

belangrijke plaats innemen in de data, die toch een weerspiegeling geven van de leefwereld van deze jongeren en hun ervaringen rond verliefdheid.

Enkele belangrijke randthema's

Als ik de codes die de gegevens uit de literatuur bevestigen naast de codes vanuit de data leg met betrekking tot verliefdheid, heb ik nog maar de helft van de gecodeerde segmenten beschreven. Dit wil zeggen dat er nog een aantal belangrijke randthema's zijn die de jongeren bezighoudt. Deze thema's bevinden zich eerder in het gebied van 'adolescente liefdesrelaties' wat breder is dan het gebied verliefdheid alleen. Toch vind ik het belangrijk om deze bevindingen aan te geven in deze masterproef. De voornaamste codes zal ik hieronder beschrijven met 'ouders' en 'jaloezie' als sterkst aanwezige thema's in de data, die het minst terug te vinden zijn in de literatuur.

1. Liefde is een leerproces:

Met deze code wordt bedoeld dat de jongeren zelf aangeven dat het hebben van een relatie, of meerdere opeenvolgende relaties een proces is waarin ze groeien. Hieronder een voorbeeld van zo een verhaal.

“Door omstandigheden is hij moeten verhuizen, waardoor we elkaar 1 à 2 keer (of soms niet) kunnen zien in de week. Op dat moment ging het eventjes helemaal fout in onze relatie. In het begin wisten we niet aan wat het lag, we wisten enkel dat we elkaar heel hard misten. Daarnaast begonnen we onzeker te worden (zal hij/zij mij niet bedriegen, daar zo ver weg van mij?). Ik wist van mezelf dat ik me zo voelde en m'n vriend ook. Op den duur deden we behoorlijk irritant tegen elkaar, tot we met elkaar begonnen te praten en beseften dat we beiden hetzelfde probleem hadden. Vaak is het dat je je partner wel vertrouwt, maar iedereen in zijn/haar omgeving niet. Maar echt waar, door met elkaar te praten ging het plots stukken beter, we begrepen dan ook meer en meer hoe de ander zich voelde. Want naast het feit dat mijn vriend mij erg miste moest hij zich ook aanpassen aan een nieuwe woon-en werkplaats, dit vergde echt veel van hem. Mijn situatie is niet helemaal hetzelfde, maar toch. Ik vond het

enorm tof dat mijn vriend toegaf dat hij gewoon bang was om me kwijt te raken, zo zag ik hoeveel hij écht van me hield, dat hij me echt niet kwijt wou.”

2. Experimenteren:

Experimenteren wordt regelmatig aangehaald in de geposte berichten. Hierin wordt vooral geschreven dat het normaal is voor de leeftijdsfase om een beetje te experimenteren.

“Ik heb ooit is een vriendin voor de lol een kus op de mond gegeven we hadden het toen ook over bi zijn enzo maar gewoon een simpele kus zonder tong en ik kan zeggen...het was speciaal maar ik ben zeker 100% hetero”

3. Seks:

Uiteraard wordt er ook over seks gepraat, dit wordt door jongeren als een belangrijk onderdeel van verliefdheid en/of relaties gezien. Al blijft er veel onzekerheid over bestaan: Wanneer heb je seks? Binnen een relatie of niet? Wilt de ander wel seks? Kom ik niet te opdringerig over?

“Vanavond ga ik terug naar haar. Normaalgezien blijf ik niet slapen bij haar. Maar eigenlijk zou ik dat echt heel graag willen. Ik heb al meerdere keren bij haar thuis blijven slapen, maar dat was altijd met een zekere praktische reden. Nu heb ik helemaal geen reden, buiten het feit dat ik haar gewoon graag bij me heb. De vraag is nu, zou ik dit aan haar vragen of niet, want het zou nogal kunnen overkomen als: ik wil perse sex met je vanavond.”

4. Communicatie met de partner:

Communicatie met de partner wordt hoog in het vaandel gedragen door de jongeren die advies geven op het forum. Meermaals wordt de tip gegeven: “praat er dan over met je partner”

“Oké het is goed om zelfzeker over te komen, maar iedereen heeft wel eens angsten of problemen... En dat is gewoon menselijk. Ik denk dat je je vriendin best mag zeggen hoe je je bij de situatie voelt, het toont je ware gevoelens en dat is dan weer een teken

van vertrouwen.”

5. Holebi:

Hier en daar komt er een post over holebi's naar voor, hoewel ik het betwijfel dat er homo-lesbisch of bi-seksuele jongeren zelf aan het woord zijn gekomen. Op de website is er een apart onderdeel binnen het forum met betrekking tot het onderwerp 'holebi'. Hierdoor komt dit thema in mijn afgebakend onderzoeksterrein nauwelijks aan bod.

“Wat ik me afvraag is wrm holebi's meestal afgeschreven worden als mensen die het niet serieus menen in de liefde en enkel uit zijn op avontuur? Het is toch niet omdat ze op hetzelfde of beide geslachten vallen dat ze niet op zoek zijn naar een stabiele relatie, de ware liefde? Verder vind ik het ook complete onzin dat mensen dit “vies” noemen...Hetero's proberen toch dezelfde dingen uit op gebied van seks?”

6. Liefdescadeautjes:

De jongeren vragen aan elkaar en geven elkaar tips over cadeaus die de liefde betuigen aan de partner. Hierover wordt veel gepraat. Sommige zaken worden stellig afgeraden, zoals het voorbeeld hieronder weergegeven.

“ik vrij al een tijdje met m'n beste vriendin... we kennen elkaar al van toen we ong 3 waren (leuk leuk) het zal voor altijd m'n beste vriendin blijven en speelden al een paar jaar met het idee om de eerste letter van haar naam op mijn hand of arm te brandmerken....”

“'Brandmerken' werd vroeger als foltering gebruikt, dus ik denk niet dat dit zo'n goed idee is... Ik snap wat je wilt, maar eens het over is kan je er wel eens spijt van krijgen.”

7. Jaloezie:

Deze code beslaat 167 gecodeerde segmenten, komt zeer uitgebreid aan bod en is duidelijk een veel voorkomend thema onder de jongeren. Ik heb de code verder opgedeeld in een aantal subcodes. Deze subcodes zijn: nog maagd?, vertrouwen, bedrog, agressie, jaloezie op andere potentiële partners, terug samen met de ex, jaloezie ten opzichte van de ex, inter-seksevriendschappen, jaloers op het amuseren van je lief zonder dat je er, als partner, bij bent, de grens met bezorgdheid, controleren, jaloers op vrienden met een lief. Ik zal een aantal hieronder kort overlopen met een voorbeeld.

7.1 Vertrouwen is een belangrijk thema binnen jeugdige relaties, over dit thema is eveneens weinig terug te vinden in de literatuur.

“Ja, het was niet de eerste keer dat hij zo jaloers deed, het maakte me echt heel boos. Ik word zelden boos, maar als ik het word... dan ben ik in alle staten en kan ik echt niet voorspellen wat ik doe. Maar op zo'n moment wou ik bijna dat er iets zou gebeuren dat eigenlijk niet “mag”... Pff, ook al zou ik me daar dan totaal niet goed bij voelen en zou het iets zijn wat ik eigenlijk niet wil. Vertrouwen is echt heel belangrijk in een relatie, zonder dat lukt het gewoon niet.”

7.2 Jaloezie op andere potentiële partners, dit is eigenlijk de meest basale omschrijving van jaloezie in een relatie. Hierover worden veel zorgen geuit, zowel van de ongeruste partner als van de partner die lijdt onder de jaloezie.

“Toch heb ik schrik dat ze iemand zal ontmoeten waarvoor ze interesse krijgt en misschien wel gevoelens krijgt, waardoor onze relatie kan eindigen.”

7.3 De subcode ‘terug samen met de ex’ gaat over jaloezie gericht naar relaties die de ex heeft gehad tijdens de breuk van het koppel. Deze subcode neemt met 45 gecodeerde segmenten een groot aandeel van de data in beslag.

“Momenteel spreken mijn ex en ik geregeld af en het ziet er naar uit dat het weer iets gaat worden....ik heb ook de indruk dat ie veranderd is in de zin dat ie zeker van zijn

keuze is om bij mij te blijven Toch kan ik het moeilijk verteren dat ie tijdens onze breuk een tijdje met een ander geweest is.”

7.4 De subcode ‘jaloezie ten opzicht van de ex’ spreekt voor zich. Dit komt een aantal keer voor in de data.

“Hoe staan jullie tegenover ex liefjes van jullie vriend of vriendin? Hebben zij hier nog contact mee en zo ja kunnen jullie het dan wel verdragen dat ze nog bevriend zijn? Ik persoonlijk vind het wel wat lastig maar langs de andere kant heb ik er niet echt een probleem mee. Mijn vriend heeft ook nog af en toe contact met enkele ex liefjes en echt storen doet me dat niet omdat het erger zou zijn mocht ie enkel met 1 bepaalde ex close zijn. Komt er ook bij dat die ene ex niet echt iets speciaal was en de ander heeft dan weer een kindje gekregen met haar nieuwe vriend dus ja...veel om me zorgen over te maken heb ik niet het zou erger zijn mocht ie nog gevoelens hebben en met ze flirten Dus, hoe staan jullie hier tegenover?”

7.5 Soms gaat jaloezie zo ver dat de persoon in kwestie zijn vriendin gaat controleren. Hierover vindt men zowel posts van de persoon die controleert als van de partner die hier last van heeft. Ik geef van beide een voorbeeld.

“De kans is groot dat ze jongens leert kennen die haar interesseren. Dat op zich is geen probleem, want ze zal uit zichzelf geen verder contact zoeken. Het probleem is dat die jongens dit wel zullen doen, net omdat ze nu eenmaal een ongelooflijk aantrekkelijk meisje is. Moest ik nu in Leuven zitten, dan zou er helemaal geen probleem zijn, omdat die jongens de kans niet zouden krijgen, omdat ik genoeg in haar buurt ben. Maar door het feit dat ik er niet ben, kunnen ze dit wel en is de kans reëel dat ze gevoelens krijgt voor een ander. Het volgende regeltje is volgens mij dus niet echt juist: Als je echt van elkaar houdt dan zullen jullie dit wel overleven. Ook al houdt ze erg veel van me, een andere jongen kan wanneer hij “tijd en ruimte” genoeg heeft (en dat heeft hij, daar ik niet in haar buurt ben) haar gevoelens doen keren. En dan raak ik haar kwijt, zonder dat er ook maar iets mis is in onze relatie, integendeel zelfs, ze is ongelooflijk gelukkig met me.”

“Zo'n jaloers gedoe, ik voelde me zo verstikt. Ook al maakte ik hem duidelijk dat hij zich geen zorgen hoefde te maken en mij kon vertrouwen bleef hij moeilijk doen. Waar ik het meest van op m'n heupen kreeg was zijn zinnetje: “Jouw vertrouw ik, maar die andere gasten niet.” En dat is eigenlijk een beetje wat jij nu ook zegt. Dit getuigt echter van geen vertrouwen, t.o.v. niemand. Tenslotte ben ik het (of jouw vriendin) die er dan nog altijd voor kan kiezen of ik al dan niet op die avances inga van een jongen.”

8. Ouders:

Ook deze code is met 136 gecodeerde segmenten een belangrijk onderwerp op het forum. Deze code gaat over alles waarbij de ouders in contact komen met hun verliefde puber en hoe beide partijen daar dan mee omgaan. Hieronder vallen 14 subcodes, ik zal er enkele aanhalen als voorbeeld.

Ouders uiten hun bezorgdheid over hun adolescente zoon of dochter die in een relatie stapt.

“Mijn moeder is ook énorm kwaad op m'n (ex-)vriendin omdat ze mij zoveel zeer heeft gedaan(en nog).”

“je ouders lijken me wel extreem als ik dat mag zeggen... wss ontstaat dat vervelend gedoe uit bezorgdheid”

De jongeren schrijven ook over de communicatie met hun ouders. Dit wordt voornamelijk als tip gegeven als ouders een liefdesrelatie afkeuren.

“nu, jullie zeggen dat ik met mijn ouders moet praten over de situatie, maar zouden jullie bekennen dat je nog steeds samen bent met die jongen als je vader zegt: “je dumpst hem, of ik ben het huis uit!” neen hé

“Mss nog eens praten met je ouders. En als dat je niet lukt een brief schrijven waarin je uitlegt hoe je je voelt bij deze situatie (sommige mensen kunnen nu eenmaal niet makkelijk een gesprek voeren)”

In andere gevallen spreken de jongeren over de controle die de ouders uitvoeren over de liefdesrelatie tussen de jongeren.

“van toen af werden wij een koppel. thuis vertelde ik het niet. ik was er 100% zeker van dat ze het niet zouden goedkeuren en me zeker naar een andere school zouden sturen als ze erachter kwamen. maar zoals ouders daar een ingebouwde antenne voor hebben, kwamen ze erachter. (...) nu, vanaf mijn 12de al word mijn mail, gsm, post, netlog en facebook gecontroleerd. mijn ouders weten eerder wanneer er een fuif is dan ik en mijn vriendinnen moeten afspreken met hén om mij te kunnen zien.”

“Ik vind het totaal belachelijk dat ouders zo een invloed en druk kunnen hebben op hun kinderen van 16/17 jaar. Het gaat je ouders (zelfs met een reden) niets aan wat je met je leven doet. Wrsl zullen ze dan op alle vlakken autoritair zijn? Zo belemmer je de vorming van je kind en leert het niet te vallen en opstaan.”

Als typische adolescentiezorg is er tot slot nog het blijven slapen. Dit is iets wat vaak verboden wordt door de ouders maar wat de jongeren zelf heel graag zouden willen. Er is dan ook een uitgebreide discussie te vinden onder een gelijknamig topic. Daarin geven ze elkaar tips hoe te beargumenteren om toch te mogen blijven slapen.

“Ik zei bijv. Dat ik met haar uitging en dat handiger was dat ik bleef slapen dat ik anders weer heel eind moest mee fietsen”

“Haha, Zo bekend dit. Mijn ouders moeten er ook niet veel van weten. Kijk ik weet niet hoe oud je bent, maar dat kan je ook als argument gebruiken en gewoon gaan”

9. Overige thema's

Verder worden nog de volgende thema's aangehaald, het uitmaken, slet, player/womeniser, lichamenlijk contact, plagen, afspraken binnen de relatie, de ware, acceptatie door je lief, bindingsangst (zie bijlage 1). Deze thema's zal ik verder niet beschrijven aangezien ze in veel mindere mate naar voorkomen dan de bovenstaande acht hoofdcategorieën.

10. Communicatie op het forum

Tot slot een metastukje over communicatie op het forum. Deze code is opgedeeld in de subcode's zelfonthulling, peers -waaronder de motivatie om een topic te openen en de manier waarop de jongeren aan peereducatie doen- en 'inschatten hoe de ander denkt'. Er is slechts één voorbeeld gevonden van hoe een jongere over zijn zelfonthulling schrijft.

“Ik ben nooit ontrouw op geen enkele manier... eerlijk en waarom zou ik liegen hier kent niemand me, dus je theorie klopt niet.. niet iedereen is ontrouw.”

Onder de subcode 'peers' heb ik enerzijds de stukjes tekst gezet die weergeven waarom iemand een topic opent en anderzijds hoe de medejongeren hierop reageren. De redenen tot het openen van een topic zijn vooral: het vragen om tips, vragen naar meningen, vragen of iets wel normaal is, vragen om erkenning, maar ook “gewoon” het delen van hun verhaal.

“Sorry voor het lange verhaal, maar ik hoop op reacties en eventuele tips oid. Ik ben in ieder geval blij dat ik het even van me af heb kunnen schrijven..”

De reacties van de medejongeren zijn: waarschuwen, mening geven, informatie geven, geruststellen, steun geven, herkenning/erkenning van het probleem/verhaal en raad geven.

“Ik zou het je eerder afraden, misschien krijg je hier later wel spijt van.”

“Komt wel goed. Succes!”

“Haha, allemaal zo herkenbaar. Ik zat ook in een pauze, en kan me herkennen in jouw gevoelens.”

De subcode 'inschatten hoe de ander denkt' is ontstaan toen het me opviel dat er vaak geschreven wordt in termen van “iemand anders denkt op die bepaalde manier over dit bepaald iets”. Deze subcode is opgedeeld in, “over motivaties van de persoon”, “over de persoon van wie de post is”, “over de situatie”. Ik geef voor alle duidelijkheid respectievelijk van elk van deze drie een voorbeeld.

“een meisje zou in haar puberteit plots bi zijn geworden omdat ze aandacht wou naar 't schijnt”

“Maar neem het zeker niet persoonlijk op en ik zou er hem ook niet over aanspreken anders gaat hij misschien denken dat je hem niet vertrouwd ofzo.”

“iedereen heeft dat wel eens gedaan ook al was het maar een kus of aan gedacht hoe trouw je ook bent”

Dit deel om even te schetsen hoe en met welke intentie de jongeren met elkaar praten op het forum en hoe peereducatie in zijn werk gaat in deze setting.

Discussie

Zoals voor elk onderzoek kunnen er, voor wat betreft het onderzoek dat in het kader van deze masterproef werd uitgevoerd, een aantal beperkingen worden geformuleerd. Een belangrijke beperkingen van dit onderzoek is de oncontroleerbaarheid van de proefpersonen en het feit dat weinig geweten is over hun achtergrond (in termen van leeftijd, gezinssituatie, schoolse carrière, ...) en dat dus niet geweten is ‘wie’ de data hebben voorzien. Aangezien de proefpersonen anonieme participanten van een internetforum zijn, had ik geen invloed op de inhoud van de data die werden verzameld. Anderzijds is de meerwaarde hiervan dat de thema's die in dit onderzoek door de participanten werden aangebracht ook die inhouden zijn die de jongeren in de realiteit bezighouden. Omwille van de anonimiteit van de participanten kan ik echter geen inschatting maken qua leeftijd, geslacht, etnische achtergrond, geaardheid. Zoals eerder al aangegeven heb ik de smileys in de weergave van de data in deze masterproef weggelaten omwille van technische redenen. Indien we deze ‘emoticons’ hadden kunnen bewaren, had dit eventueel toch een meerwaarde kunnen bieden in termen van een correcte(re) (emotionele) interpretatie van de resultaten.

Het kwalitatieve karakter van het onderzoek maakt dat het onmogelijk is om deze bevindingen te generaliseren. Het feit dat de data werden verzameld op basis van posts op een internetforum, waarbij we als onderzoeker een zekere inkijk krijgen in hoe jongeren ‘onder elkaar’ zonder ‘controle door volwassenen’ over het thema verliefdheid communiceren, maakt

dat dit onderzoek niettemin specifieke en vooraf ongekende informatie heeft opgeleverd. Informatie die in vervolgonderzoek op haar waarde zal moeten worden getest.

Het feit dat de indruk bestaat dat het forum voornamelijk wordt gebruikt om aan elkaar vragen over problemen te stellen, betekent dat de resultaten daardoor sterk gebiased kunnen zijn. Het is mogelijk dat daardoor vooral de negatieve aspecten van verliefdheid en relaties meer aan bod komen dan de positieve kanten. Het kan zijn dat de resultaten van deze analyse een vertekend – en te negatief - beeld kunnen geven.

Tot slot moet worden vermeld dat de data slechts door één persoon werden geïnterpreteerd wat de subjectiviteit van de interpretaties sterk kan beïnvloeden. Het ware beter geweest in moesten de data door verschillende mensen worden geanalyseerd, maar het feit dat dit onderzoek werd gevoerd in het kader van een masterproef maakte dit minder evident.

In deze masterproef wenste ik na te gaan wat er door jongeren zelf in hun communicatie op een internetforum rond het thema verliefdheid wordt aangehaald. Wat delen jongeren hierover met elkaar, met welke vragen zitten ze en hoe gaan ze hiermee om? Tevens wilde ik nagaan in hoeverre deze verkregen informatie overeenkomt met wat er tot nu toe rond ‘jongeren en verliefdheid’ verschenen is. Sluit de bestaande literatuur aan bij wat onder de jongeren werkelijk leeft? Of zijn er in zo een vergelijking hiaten, blinde vlekken of tegenstrijdigheden te vinden?

Vanuit de data-analyse kan verliefdheid bij jongeren concreet worden gedefinieerd als ‘een toestand waarin jongeren verlangen, fantaseren, lichamelijke en emotionele gevoelens ervaren naar een andere persoon toe’. Wat die verlangens, fantasieën en gevoelens precies inhouden komt niet aan bod op het forum noch in de literatuur. De jongeren zelf geven wel aan dat ze de gevoelens als positief ervaren en dat ze een soort van verlies van controle ervaren. Mede omwille van dit controleverlies stellen sommige, dat ze zich onzeker voelen en dat er soms twijfels rijzen over de echtheid van hun gevoelens of die van de andere. Ze beschrijven dan ook een wens om deze gevoelens te kunnen controleren, ze te kunnen “wegdoen” of “terughalen”.

Een verliefdheid is vaak de start van een liefdesrelatie, waarbij een soort verbinding wordt aangegaan waardoor een soort van verbondenheid groeit. Het is eigen aan de jeugdige leeftijd dat het hier om latrelaties gaat, waarbij de partners niet bij elkaar inwonen.

Er zijn drie grote topics die verliefdheid bij jongeren onderscheiden van verliefdheid bij volwassenen. Deze drie topics komen zowel in de data als in de literatuur terug, hoewel deze in de literatuur duidelijk onderbelicht worden. Deze topics zijn ouders, vrienden en onzekerheid.

In verschillende theorieën over verliefdheid van jongeren in de literatuur komt naar voor dat onenigheid met de ouders (al dan niet) nodig is. Uit de analyse van de posts op het internetforum komen duidelijk voorbeelden naar voor waarbij jongeren hun beklag doen over de bezorgdheid of de controle van de ouders. De voorbeelden geven aan dat de ouderlijke controle verschillende vormen aanneemt, die kunnen worden gezien in termen van een continuüm gaande van gezonde bezorgdheid tot extreme controle en verbod. Het lijkt erop dat jongeren een dubbele en tegenstrijdige ontwikkelingstaak hebben. Enerzijds strijden ze om los te komen van hun ouders en autonomie te verwerven en anderzijds gaan ze tegelijk op zoek naar een nieuwe emotionele verbinding, met name met een partner. Zou het kunnen dat verliefdheid in dit dubbele proces een belangrijke rol speelt? Waarom zouden jongeren die strijden voor autonomie, een relatie aangaan waar ze opnieuw rekening moeten houden met de andere? Zou de rol van verliefdheid erin kunnen bestaan dat ze de jongeren motiveert om zich opnieuw te durven verbinden met een andere? Het sterke gevoel van verliefdheid kan helpend zijn om opnieuw een meerwaarde te ontdekken in het delen van het leven met een ander. Dit zijn vragen die ik me stel als ik de tegenstrijdige beweging van de jongeren observeer in de data, vervolgonderzoek hierover zou interessant kunnen zijn.

Het seksuele aspect blijkt hierbij een belangrijk strijdpunt tussen ouders en jongeren. De strijd voor het ‘mogen blijven slapen’ is hier een voorbeeld van. De ontluikende seksualiteit van de jongere blijkt een moeilijk punt voor de ouders. Het kunnen experimenteren met seksualiteit met hun geliefde is niettemin belangrijk voor de jongeren zelf. De scheiding tussen liefde en seks die er in de kindertijd is, vervaagt langzaam tijdens de adolescentie en jongeren moeten leren om deze twee aspecten te integreren. Zou het kunnen dat jongeren tijdens hun puberteit lichamelijk contact met de ouders vaker uit de weg gaan omdat dit met hun ontwikkelend lichaam te verwarrend is? Ook de ouders moeten dit nieuwe aspect in het leven van hun jongeren weten te integreren in hun omgang met hen en met hun vragen. Immers kleine kinderen zijn namelijk ook wel eens ‘verliefd’. Dit soort van verliefdheid is op zich blijkbaar minder bedreigend voor de ouders dan het ‘blijven slapen’, want dit laatste houdt klaarblijkelijk duidelijk een verwijzing naar eventueel seksueel contact in.

Vriendschappen zijn voor adolescenten heel belangrijk, vrienden worden vaak als één van de belangrijkste personen in hun leven omschreven tot... ze een relatie hebben. Zowel uit de analyse van de data als uit de literatuur blijkt dat vriendschappen een oefenveld voor sociale relaties zijn én vaak als basis gelden voor het ontwikkelen van verliefdheidsgevoelens op een later moment. Vriendschappen zijn een manier om naar elkaar toe te groeien. Uit de posts blijkt wel dat de grens tussen beide vaak erg vaag blijft. De manier waarop 'flirten' op het forum wordt omschreven m.n. als gedrag dat zich bevindt op de grens tussen vriendschap en verliefdheid en/of seksuele aantrekking geeft aan dat voor veel jongeren de grens tussen vriendschap en verliefdheid arbitrair is. Dit kan het verwarrend maken voor één van beide partijen waardoor er onzekerheid kan ontstaan, wat ons tot het derde topic brengt.

Op het forum is het thema onzekerheid in het kader van verliefdheid alom tegenwoordig. In de literatuur vinden we terug dat het eigen is aan jongeren om onzeker te zijn maar meer inzichten reikt de theorie niet aan. Het feit dat het zo sterk naar voren komt op het forum is mogelijks een gebiaste vaststelling omdat het forum voornamelijk wordt gebruikt om problemen aan te kaarten en minder om het over de positieve kanten van verliefdheid te hebben. Toch is het opvallend, men is niet alleen onzeker over eigen gevoelens maar ook over die van de ander. We kunnen vermoeden dat deze onzekerheid voor een deel de uiting is van de onzekerheid die kenmerkend is voor de leeftijdsfase van de adolescentie. Het kan ook zijn dat die onzekerheid te verklaren is omdat dit allemaal nieuwe belevingen zijn. Het zou kunnen dat de jongeren nog niet begrijpen wat ze voelen, dat maakt het zo moeilijk om de 'gevoelens' hierboven beschreven concreet te omschrijven. Anderzijds is het de vraag of dit niet net eigen is aan verliefdheid op zich? Ik denk dat het de combinatie van de twee is die de onzekerheid zo een belangrijke punt maakt voor deze leeftijdscategorie.

Daarnaast is het gegeven dat in deze maatschappij jongeren in hun kindertijd of jeugd jaren vaker dan vroeger met echtscheidingen geconfronteerd worden. Hierdoor ontstaat er een tijdsgeest en een gevoel dat een liefdesrelatie geen zekerheid meer biedt. Een belangrijke vraag die daarom kan worden gesteld, is of de onzekerheid die we terugvinden in de posts van de jongeren daar ook mee verband houdt? Waar er vroeger aan kinderen onrechtstreeks werd geleerd dat je als je op iemand verliefd bent en je trouwt met die persoon, de liefde voor eeuwig bedoeld is, groeien kinderen en jongeren nu op in een tijd waarin die zekerheid er niet meer is. Het zou interessant kunnen zijn deze vraag in vervolgonderzoek op te nemen.

Wat er in de literatuur duidelijk te weinig naar voren komt, is liefdesverdriet, met de bijhorende onderwerpen ontrouw en jaloezie. Uit analyse blijkt dat verschillende posts dit als onderwerp hebben. In de literatuur is er over dit liefdesverdriet maar heel weinig terug te vinden. Liefdesverdriet krijgt niet de nodige aandacht die het verdient. Jongeren geven aan dat ze steun nodig hebben om de vele emoties die hiermee gepaard gaan te kunnen verwerken. De uitgesproken emoties die samengaan met liefde en liefdesverdriet zorgen voor kansen om te leren omgaan met sterke gevoelens en om copingmechanismen aan te leren (Diamond, vermeld in Barber, 2006; Larson et al., vermeld in Barber, 2006). Ik denk dat dit een uitgelezen kans is om over liefdesverdriet en aanverwante moeilijke emoties meer onderzoek te doen om zo jongeren ook beter te begeleiden in dit leerproces.

Ontrouw bleek eveneens een belangrijk thema waarover jongeren op het forum met elkaar communiceren. Hierover heb ik echter helemaal niets teruggevonden in de literatuur rond jongeren en verliefdheid. De angst voor ontrouw en de nood aan vertrouwen leeft sterk onder de jongeren en de pijn die ze in de posts verwoorden rond het ontdekken van bedrog blijkt een reëel probleem. Zou het kunnen zijn dat dit te maken heeft met de uitgestelde binding waar Van Der Most (2004) over schrijft? Zou het kunnen dat de soort van identiteitsstatus naar het model van Erikson (1968,1950) invloed heeft op de mate van binding die een adolescent aangaat? Is het mogelijk dat jongeren in 'foreclosure' sneller geneigd zullen zijn om ook op het vlak van verliefdheid en relaties minder te exploreren en snel(ler) een gezin te stichten? Wat is de relatie tussen ontrouw en een bepaald type identiteitsstatus van de jongere? Het lijkt me interessant om al deze aspecten in verder onderzoek uit te diepen.

Concreet stel ik vast dat de elementen die in de literatuur aan bod komen weliswaar sterk overeenkomen met de analyse van de data die werden gehaald van het internetforum waar jongeren met elkaar communiceren. Maar uit deze analyse blijkt tevens dat er nog veel aspecten, die te maken hebben met adolescenten en verliefdheid, nog niét zijn bestudeerd. Immers, de literatuur blijkt slechts 1/3 van de gecodeerde segmenten te dekken. De thema's onzekerheid, liefdesverdriet, ontrouw en jaloezie zijn zeer sterk aanwezig in de verhalen van de jongeren op het forum maar komen weinig tot niet aan bod in de literatuur. Verder stel ik tevens vast dat de literatuur over jongeren en verliefdheid meestal gaat over verliefdheid óf over jongeren. Er is nood aan meer gerichte studies en literatuur die verliefdheid specifiek binnen deze leeftijdsgroep bestudeert en waarbij de aandacht in eerste plaats zou moeten gaan naar bovengenoemde thema's die tot op heden slechts amper worden bestudeerd.

Er wordt door volwassenen blijkbaar teveel van uitgegaan dat verliefdheid van jongeren slechts ‘kalverliefde’ is. Niets is echter minder waar, verliefdheid en het aangaan van liefdesrelaties blijken een belangrijke plaats in te nemen in het leven van de jongeren en daarom verdienen zowel de aangename gevoelens, de onzekerheid en het liefdesverdriet de nodige aandacht onder ouders, opvoeders en wetenschappers. Daarom wil ik ervoor pleiten om in relationele en seksuele vorming en voorlichting naast gesprekken rond de positieve gevoelens van verliefdheid – die eveneens vaak ontbreken - ook plaats te maken voor thema’s als onzekerheid, liefdesverdriet en ontrouw. In verband met ontrouw en vertrouwen lijkt het me belangrijk om over deze onderwerpen openhartig te kunnen communiceren. Het blijkt uit de data dat de jongeren het moeilijk vinden om in te schatten in hoeverre ze hun partner kunnen vertrouwen zonder het risico op bedrog te lopen en vanaf welk punt ze teveel aan het controleren zijn. Verder lijkt het me belangrijk om de jongeren niet alleen te wapenen tegen ongewenst seksueel contact, en zichzelf te leren beschermen tegen SOA’s, maar ook om ze te helpen om zelf goede copingstrategieën te zoeken om met hun liefdesverdriet en onzekerheid om te gaan. In tijden waarin een groter wordende groep kinderen opgroeit in nieuw samengestelde gezinnen, zal die onzekerheid meer dan ooit aanwezig zijn en daardoor ook meer dan ooit aandacht nodig hebben.

Referenties

Gedrukte media:

Aro, H., & Taipale, V. (1987). The impact of timing of puberty on psychosomatic symptoms among fourteen -to sixteen-year-olds Finnish girls. *Child development*, 58, 261-268.

Barber, B. (2006). To have loved and lost...Adolescent romantic relationships and rejection. In A. C. Crouter, & A. Booth (Eds.), *Romance and Sex in Adolescence and Emerging Adulthood: Risks and Opportunities* (pp. 29-40). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

Basow, S, & Rubin, L. (1999). Gender influences on adolescent development. In N. Johnson & M. Roberts (Eds.), *Beyond appearance: A new look at adolescent girls* (pp.25-52). Washington, DC: American Psychological Association.

Berger, C., & Calabrese, R. (1975). Some explorations in initial interaction and beyond: toward a developmental theory of interpersonal communication. *Human communication research*, 1, 99-112.

Berk, L. (2007). *Development through the lifespan*. New York: Allyn and Bacon.

Buhrmester, D. (1996). Need fulfillment, interpersonal competence, and the developmental context of early adolescent friendship. In W.M. Bukowski, A. F. Newcomb, & W.W. Hartup (Eds.), *The company they keep: Friendship during childhood and adolescence* (pp. 158-185). New York: Cambridge University Press.

Chase-Lansdale, L. (1994). A psychological perspective on the development of caring in children and youth. *Journal of adolescence*, 18, 515-556.

Connolly, J., & Goldberg, A. (1999). Romantic relationships in adolescence: The role of friends and peers in their emergence and development. In W. Furman, B.B. Brown, & C. Feiring (Eds.), *The development of romantic relationships in adolescence* (pp. 266-290). New York: Cambridge University Press.

Crouter, A., Manke, B., & McHale, S. (1995). The family context of gender intensification in early adolescents. *Child development*, 66, 317-329

De Graaf H., Neeleman A., de Haas S. (2009). De seksuele levensloop. In L. Gijs, W. Gianotten, I. Vanwesenbeeck, & P. Weijnenborg, *Seksuologie* (pp. 157-179). Houten: Bohn Stafleu van Loghum

Devillé A. (2008). *Methoden van onderzoek: Geesteswetenschappelijk onderzoek*. Niet gepubliceerde samengestelde cursus voor het vak Methoden van het wetenschappelijk onderzoek, Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen, K.U.Leuven.

Erikson, E. (1950). *Childhood and society*. New York: Norton

Erikson, E. (1968). *Identity, youth, and crisis*. New York: Norton

Forrester, M. (Ed) (2010) *Doing Qualitative research in Psychology: A Practical Guide*. London: Sage.

Freud, S. (1905). Drie verhandelingen over de theorie van seksualiteit. In: S. Freud. *Klinische beschouwingen 1*. Meppel: Boom

Furman, W. (2002). The emerging field of adolescent romantic relationships. *Current directions in psychological science*, 11, 177-180.

Furman, W., Simon, V., Shaffer, L., & Bouchev, H. (2002). Adolescents' working models and styles for relationships with partners. *Child development*, 73, 241-255.

Furman, W., & Shaffer, L. (2003). The role of Romantic Relationships in Adolescent Development. In P. Florsheim, Adolescent Romantic Relations and Sexual Behavior. *Theory, Research and Practical Implications* (pp. 3-22). Mahwa, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.

Glaser, B., & Strauss, A. (1967) *Discovery of Grounded Theory*. New Jersey: Aldine Transaction.

Graham, P. (2004). Liefde in de adolescentie. In C. J. A. Roosen, A. Savenije, A. Kolman & R. Beunderman (Eds.), *Adolescenten en de liefde. Psychotherapie met adolescenten* (pp. 1-19). Assen: Van Gorcum.

Hartup, W., & Stevens, N. (1999). Friendship and adaptation across the life span. *Current directions in psychological science*, 8, 76-79.

Hartup, W., & Abecassis, M. (2004). Friends and enemies. In Smith P.K. & Hart C.H. (Eds.), *Blackwell handbook of childhood social development* (pp. 285-306). Malden, MA: Blackwell.

Heuves, W. (1991). *Depression in young male adolescence. Theoretical and clinical aspects*. Leiden: Academic Press.

Heuves, W. (2004). Pubers en liefde. In C. J. A. Roosen, A. Savenije, A. Kolman & R. Beunderman (Eds.), *Adolescenten en de liefde. Psychotherapie met adolescenten* (pp. 35-45). Assen: Van Gorcum.

Huston, A., Wright, J., Marquis, J., & Green, S. (1990). How young children spend their time: Television and other activities. *Developmental psychology*, 35, 912-925.

Jeugd en Seksualiteit vzw. (2010). Niet gepubliceerde beleidsnota Jeugd en Seksualiteit 2010-2011. Mechelen

Kernberg, O. (1995) *Love relations. Normality and pathology*. New York: Yale University Press

Laan, E., & van Lankveld, J. (2009) Wetenschappelijk onderzoek naar seksualiteit. In L. Gijs, W. Gianotten, I. Vanwesenbeeck, & P. Weijnenborg, *Seksuologie* (pp. 45-67). Houten: Bohn stafleu van Loghum

Maccoby, E. (1998). *The two sexes: growing up apart, coming together*. Cambridge, MA: Belknap.

Marcia, J. (1980). Identity in adolescence. In J. Adelson (Ed.), *Handbook of adolescent psychology* (pp. 159-187). New York: Wiley.

McQuail, D. (2005). *Mcquail's Mass Communication Theory*. London: SAGE Publications

Peter, J., Schouten, A., & Valkenburg, P. (2009). An experimental test of processes underlying self-disclosure in computer-mediated communication. *Cyberpsychology, journal of psychosocial research on cyberspace*, 3(2), article 1.

Quinodoz, J. (2005). *Reading Freud: A chronological exploration of Freud's writings*. East Sussex: Routledge.

Rademakers, J, Straver, C. (1986) *Van fascinatie naar relatie: het leren omgaan met relaties en seksualiteit in de jeugdperiode*. Zeist: Nisso

Shulman, S., & Kipnis, O. (2001). Adolescent romantic relationships: a look from the future. *Journal of adolescence*, 24, 337-351.

Steinberg, L., & Silverberg, S. (1986). The vicissitudes of autonomy in early adolescence. *Child development*, 57, 841-851.

Van der Most, G. (2004). 'Ik en Gij' versus de rest van de wereld. In C. J. A. Roosen, A. Savenije, A. Kolman & R. Beunderman (Eds.), *Adolescenten en de liefde. Psychotherapie met adolescenten* (pp. 19-34). Assen: Van Gorcum.

Willi, J. (1996). *Duurzame liefde. Hoe samen groeien in een partnerrelatie*. Tiel: Lannoo

Niet-gedrukte media:

Online woordenboek (geen datum). Afgehaald van het WWW op 12 maart 2011:
<http://www.vandale.nl>

Website van Jeugd en Seksualiteit. Afgehaald van het WWW op 22 mei 2011:
www.jeugdoseksualiteit.be

VERBI GmbH, (2010). Afgehaald van het WWW op 26 Mei:
<http://www.maxqda.com/products/maxqda>

Bijlage 1: Overzicht van de codes met frequentie

Codes (Tot freq)	freq
Code System	0
(1551)	
codes vanuit de literatuur	0
(545)	
jongeren	0
(127)	
ouders	0
(23)	
conflict	1
(12)	
liefdesrelatie door spanning	1
spanning door liefdesrelatie	10
herstruct band	11
verlengde exploratie/verliefd zonder binding	30
dating	0
(56)	
redenen	0
(35)	
geborgenheid	5
steun	5
affectie	3
status id groep	10
vrijtijdsbesteding	12
kenmerken die je zoekt	0
(20)	
persoonlijkheid belangrijk	7
uiterlijk belangrijk	13
genderstereotiep	1
mythen	0
(18)	
onafhankelijk ouders	1
(18)	
vroeg autonomie	1
band herform is	8
onafhankelijk is nodig	8
sekshormoon onregelmatig	0
verliefdheid	0
(298)	
Graham	0

(102)		liefdevolle vriendschap	1
(36)		eigenschappen	1
(35)		verlies begrijpen	7
		cognitief	27
		verliefdheid	0
(66)		eigenschappen (a)	0
(66)		fysiologisch	6
		irrationeel	30
		emotie	30
	Furman		0
(9)		via vriendschap	9
	Willi		0
(117)		brengt eigenschap naar boven	0
(5)		na verliefdheid voldoet niet meer	5
		wat heeft invloed op	0
(24)		symbiose moeder	1
(24)		liefde blind/ engagement	12
(23)		na breuk terughoudend, leeg	11
		verstoorde vormen	0
(26)		symbiose	8
		narcistisch	11
		zuchtig verlangen	7
		hunkeren	3
(48)		fundamenteel	3
(17)		weg menselijke scheiding	6
		geborgen	8
		levensgemeenschap	0
(28)		loyaliteitsconflict	9
		breken met ouders	6
		huisje/tuintje willen	13
		liefde op het 1ste gezicht	1
		vooraf eenzaam hunkeren	13
	kernberg		0
(43)		seks en liefde	6

	nijd buitenwereld	1
(37)		
	ouders/ referentiekaders	30
	liefde bewijzen	6
	impact van verliefdheid op jongeren	0
(27)		
	negatieve impact	15
	positieve impact	6
	verliefdheid is centraal onderwerp	6
	groeit in de liefde	0
(34)		
	Kernberg	0
(8)		
	seks en liefde	6
	genderidentiteit niet los van seks	2
	rouw	0
	Freud	0
(14)		
	verworvenheid die groeit	14
	Heuves	0
(12)		
	wat verloren is gegaan	4
(12)		
	narcistisch/egoïstisch	8
	liefdesverdriet	2
(86)		
	afwijzing	23
	ontrouw	15
	beter kiezen partner	22
	leren omgaan met gevoelens/coping	24
	codes vanuit data	
(1006)		
	uit het oog, uit het hart?	7
	vriendschap voor verliefdheid	9
	pauze in de relatie	7
	verliefd op een ander dan partner	11
	het uitmaken	3
	slet	2
	player/womeriser	6
	liefdescadeautje	21
	codes over communicatie op het forum	0
(211)		
	zelfonthulling	1
	peers	4
(177)		
	waarschuwing	27
	mening	16
	informer	2
	geruststelling	22
	steun	12

	redenen voor post	33
	herkenning/erkenning	22
	raad	39
(33)	inschatten hoe de ander denkt	5
	over motivaties van de persoon	12
	over de persoon van wie de post is	13
	over de situatie	3
	over zelf	0
	liefde = leerproces	21
	experimenteren	27
	seks	28
	communicatie met partner	33
	lichamelijke contact	7
	plagen	5
	contact leggen	10
(89)	samen dingen doen	18
	flirten	9
	lichamelijk contact leggen	10
	intieme dingen delen	9
	algemene tips	12
	alcohol	9
	waar kom je ze tegen	5
	openingszinnen	7
	liefdes verdriet	9
(51)	hoop	6
	verwerking	13
	spijt	7
	kwaadheid	6
	verdriet	10
(34)	holebi	0
	uitproberen	7
	reactie ouders	1
	relatie	4
	losse contacten	9
	afkerige gevoelens	8
	onbekend	5
	verliefdheid	3
(91)	verlangen	4
	onzekerheid	13
	twijfel	15
	doen	4
	gevoelens	36
	fysieke gevolgen	3
	denken	9
	fantaseren	4

	afspraken binnen relatie	9
	ouders	0
(136)	die liefde sturen	2
	bezorgdheid	12
	zelf beslissen	1
	communicatie	28
	graag zien	2
	afhankelijkheid	11
	vluchten	12
	vertrouwen	8
	controle	26
	niet akkoord met verliefdheid	7
	stiekem	7
	blijven slapen	12
	alleen thuis	5
	alleen op de kamer	3
	de ware	10
(14)	kenmerken die men zoekt	4
	acceptatie door lief	3
	bindingsangst	1
(14)	verstikking	2
	stuklopen relatie hierdoor	4
	angst voor gekwetst worden	4
	angst aangaan relatie	3
	jaloerie	2
(167)	nog maagd?	10
	vertrouwen	33
	bedrog	15
	agressie	1
	jaloerie op andere potentiële partners	22
	terug samen met de ex	20
(45)	twijfels	10
	gevoelens hier rond	7
	territorium afbakenen	5
(8)	hints	3
	tov ex	10
	inter-sekse vriendschap	3
	jaloerie op het amuseren van lief zonder mij	6
	grens met bezorgdheid	2
	controleren	15
	jaloers op vrienden met lief	3

Bijlage 2. Overzicht van de titels van de topics op het forum van Jeugd en Seksualiteit binnen het onderdeel verliefdheid tussen 1/9/09 - 31/12/09. De schuin gedrukte titels zijn buiten beschouwing gelaten binnen dit onderzoek

...
Abnormaal
Een andere soort jaloezheid
Blijven slapen
Echtscheiding en geld
Eerste stap
Enquete
Exvriendschap
Fuiven
Hmm
Hoe voelt het bij jullie?
Holibi's niet serieus
Ideaal
Ik kom niet in contact met meisjes
Kussen met meisjes
Moeilijk te vergeven
Nog nooit geweest
Nog steeds geen vriend
Onderzoek naar online hulp bij psychologische problemen
Onmogelijke liefde
Ontrouw
Onzeker over de toekomst, hoe moet ik me gedragen
Overbuur
Persoonlijk cadeau
Probleem jongere broer
Re
Relatie verwerken
Ten einde raad
Tot over mijn oren verliefd, weet niet wat te doen HELP
Uitdagend berichtje
Uitmaken
Veel voorkomende vragen
Verliefd
Vraagje
Vriendin overtuigen
Waarom schud ze zo?
Wat moet ik doen (2)?
Wat moet ik doen?
We hebben amper zin in seks en vinden dat niet erg (meer)
Zelfverminking uit pure liefde
Zijn moeder

Bijlage 3: Cd-rom met: codeerprogramma in MAXqda, data in word en de gecodeerde segmenten in word

